

M. Tuscher fecit

Erlig oc velbyrdig mand Erick Rosenkrantz Kongelig Mayestatis tro befalnings mand / paa Vaabierge Slot / ønsker ieg Nicolaus Palladius Guds naade oc venskab / ved vor HErre Jesum Christum.

HÆre Erick / gunstige Herre och synderlig gode ven / som eder (vden tuil) vel dragis til minde / at den tid i oc Eders kære Brud / erlig och velbyrdig Jomfru Heleuig Harnberg bleff effter Guds orden oc skick tilsammen giffne vdi den hellige Ectestkaffs Stat / i vor Frue

Domkircke i Københaffn / da opregnede ieg kortelige vden at forklaring / nogle nyttelige regle/effter huilcke alle Ectefolck / bør at skicke deris leffnit. Saa vaar der nogle i samme Christelige oc erlige forsamling / som tygte nytteligt vere/ath ieg skulde lade vdgaa samme Regle/ paa det Ectefolcks Diefſle Kunde ſpegis/oc Ectefolck i Danmarcks Rige kunde leffue met huer andre Christelige/ erlige oc vel/ oc icke saa skendelige fortørne Gud/och bygge Helſſuede met huer andre som (disuer) mange gøre.

Haffuer ieg derfaar (som

vaar begerit aff mig) til-
hobe samlet same Ecte-
skaffs ordens Regle / huer
met sine smaa lerdomme/
och ladet dem vdgaa Eder
och eders kære Brud til ære/
oc andre til gaffn/ Beden-
dis eder kerlige at i ville ta-
ge denne føye skenck til ta-
cke / til saa lenge ieg kand
ydermere være eder til vilie
och tieniste. Haffue Mun-
cke oc Nunder i Klaaster
tagit flittelig vare paa de-
ris Regle/ som deris Or-
dens Abbet / Dieffuelen
haffuer stigtet oc dictet/
ath de skulde paa vis tid
være i Chor/ paa Capitel/
i pibestue/ paa Søffnhuss/
oc viste naar de skulde rin-

ge/siunge/ faste/ nicke/bu-
cke / brumle. Item at de
skulde vide huilcke Ordens
Brødre oc Søstre der skul-
de bruge sort/ huid / graa/
blaa eller braaget Cappe.
Huor megit mere bør den
hellige Ecteskabs Or-
dens Brødre oc Søstre
(det er Hosbonde oc hustru)
flitelige at tage vare paa
Ecteskabs regle huilcke den
ne Ordens Abbet/Gud al-
mectigste haffuer selff lagt
dem paa vdi den hellige
Scrifft/Naar de der tage
vare paa/da er Guds velsig
nelse hoss dem. Oc haffue en
god samuittighed/ocsaa vn
der det hellige Kaars. Thi
S: Pouel siger / at i Ecte-

skaff er ekon en legomlig tribulatz / met vduortis kaars oc modgang / och ligeuel haffue Ectefolck en induortis glæde / at de vide de ere i den Orden / som Gud haffuer selff stigtet oc velsignet / om de skulle end lide noget i samme Orden / men de som leffue vden Ecteskab i wtugt / Horeri / boleri / skørleffnit / de haffue en aandelig induortis tribulatz / at de føle oc forneme i deris Hierter / Guds brendende vrede / leffue och met en ond Samuittighed. Saadanne siger S. Pouel / skulle icke besidde Himmerigis Rige.

A iiij Item

Item horefolck oc skørleff-
uitz folck vil Gud selff for-
dømme/ Vor HErre Jesus
Christus være met eder oc
eders kære Brud til euig
tid/ och vnde det/ ath baa-
de i och alle Ectefolck/ kun-
de leffue Christelige/ erlige
och venlige met huer an-
dre/ ind til døden/ oc siden
besidde det euige liff. Screff
uit i Köbenhaffn S.
Bartholomei dag.
Aar effter Chri-
sti fødsel/
1557.

Nogle

Nogle saare nyttelige Regle/ som inde holde de besynderligste Artickle/ effter huilcke Ecte folck/ bør at rette sig/ tilsammen screffne aff Nicolao Palladio.

DEn hellige Ecteskabs Stat/ er en Mands oc Quindis lofflige tilhobe føyelse/ formedels Guds ord/ effter beggis samtycke/ som skulle bo hoss huer andre/ Christelige/ venlige oc erlige til døden oc forøge Verden/ oc vere huer andris met hielp.

A v Den

Den Første Regel i Ecte
skabs Orden.

ECteskab er Guds egen gerning och skick/ stigtit aff hannem i Verdsens begyndelse / før end Menisken syndede/aff huilcken alle andre Menniskens Stater haffue deris oprindelse.

Smaa lerdome aff
denne Regel. Den første.

EFterdi Gud haffuer selff ordineret Ecteskabs Stat / at den skal vere en lægedom imod Horeri och anden vtuct/der faare skulle vnge folck / Piger och Drenge

flittelige tage sig vare/ for ont selskab/ vtuctige ord/ facter/ oc anden vtilbørlig løssactighed/ och met stor aluorlighed høre och lære Guds ord och deris Catechismum/ oc idelige bede Gudh/ at hand vilde benare dem i renhed och kyskhed/ til de komme i deris Ecteskabs seng.

Den anden Lerdom.

NAar vnge folck ere komne til alder oc fornemme at de haffue icke kyskhede gaffue/ men den onde lyst begyndis at optendis i dē/ da skulle de robe til Gud om hielp/ oc bede hannem om en god stolbroder. Thi

en godh merh hielpere i Ec-
teskab / giffuis aleniste aff
Gud / hand skal legge den
forste Sten vdi Huss Rege-
ment / ellers bliffuer der in-
ted gaat aff.

Den iij. Lerdom.

NAar tuende Personer ere
nu komne til sammen i
Ecteskab / da skulle de at-
ter igen / omuende sig til
Gud / oc idelige bede han-
nem om bistand oc hielp /
och legge deris forgangne
vngdoms synder aff oc voc-
te sig for horeri / skørlessnit /
vtugt / skam och vanære.

Den iiij. Lerdom.

Effter-

Efterdi Ecteskab er Guds gerning/ och skal begyndis met Guds fryct/ der faare skulde mand icke biude wgudelige Menniske til Brølup/ som ligge i it ont leffnit/ foruden pœnitentz/ som wgudelige Papistiske Horeprester gøre. Thi de hade oc forfølge denne Guds orden/ deris bøn bliffuer til forbandelse. Derfaare kunde icke saadanne paakalde Gud/ oc tacke hannem for Ectefolck i Kircken/ efftersi de vilde gerne at alle Menniske skulde gøre den selskab i deris horeleffnit oc Sodomitiske synder.

Den

Den femte Lerdom.

HVert menniske skal lade Ecteskab beholde sin Ære oc herlighed / efftersdi Gud haffuer selff stigted den / oc vocte sig at hand icke foracter / fortaler / oc bespaatter den mange (synderlig vngt folck) til forargelse / men al Ecteskabs forhaanelse skal mand nedsla met Guds ord / oc sige / Salig er den mand som giffter sig. Thi hand annammer velsignelse aff Herren.

Den anden Regel.

MAnden skal vere Herre oc Regenter / Quinden skal bere lydig oc vnder=

dannig/Denne Regel beui-
sis at vere sande i trende
maabe. Først aff skabelse.
Thi GVD skaffte først
Manden oc siden quinden/
oc Manden er icke skabt for
Quindens skyld men Quin-
den for Manden sky[illegible] i.
Tim. ij. Derfaar bør Man-
den oc vere Herre oc Re-
gentere. Dernest b[illegible]is det
aff Guds bud. Thi Gud
lagde Euam oc alle hen-
dis døtter det kaars paa/
at de skulde vere deris
Mend vnderdanige oc kal-
de Manden Herre i. Cor.
xj. Til det tredie beuisis
det ocsaa aff Mandens for-
standighed/at efftersi man
den er almindelig klogere

oc sterckere end quinden. Derfaare bør hannem at vere HErre/fordi torde icke Hugormen i Paradis friste Adam/men Euam. Gene iij.

Lerdomme aff denne Regel. Den. j.

MAnd eller Dreng som vil giffte sig/skal forfare først hoss sig selff/om hand er duelig til hus regiment/om hand kand føde sin Hustru/ oc vere venlig met hende. Befinder hand icke saadant hoss sig/da er det best/hand lader frome folckis Børn vere vbeuarit. Saadant skal ocsaa en Jomfru eller pige forfare hoss sig selff om hun kand

vere tolmodig/ och hendis Mand vnderdanig oc tro/ befinder hun icke saadant hos sig/ da er det bedre hun lader andre vere vbesuarede.

Den anden Lærdom.

MAnd eller dreng skal først vel vdspør[illegible] alle omstandendis [illegible]aat/ Huorledis det haffuer sig met den hād begerer til ecte om hun er lad/ ørkeløs/ en vindufogel/ løsactig. Item om hun er tuctig/ tro/ sandru/ en god hußholderske. Thi ith vel optuctigt Barn/ lader sig regere aff sin mand. Men er hun ilde optuctid hiemme/ da er hun

siden ond at temme. Lige
maade ligger mackt paa at
en Jomfru / Quinde eller
pige flitelige vdspørget den
personis vilckor som bege-
rer hende til Ecte/ om hand
er huigelhiernit / vild / w-
mild / knuburen / om hand
er en doblere / dranckere/
[illegible]asse/lad etc. Spør
man [illegible]e saadant vd først/
da bliffuer det siden ith
wroligt Ecteskab/ oc ingen
fred huerken i Stuen eller i
Kammersit.

Den tredie Lerdom.

OM Manden vil Christe
lige regere sin Hustru/
oc holde hende til lydac-
tighed/ da skal hand i be-

gyndelsen holde hende til husholdning/icke lade hēde være aldelis ledig / at gaa ar strabadze i alle gader/ eller staa idelig i døren oc vinduerne / och holde lang fadersnack. Men hun skal venne sig til Quinde arbeyde och husholdning/ oc hielpe til næring / der beste hun kand.

Den iiij. Lerdom.

EN dog Manden er aff Naturen visere oc forstandigere end Quinden/ dog skal Manden vndertiden icke forsmaa sin hustrues Raad/ som mange selff klage gøre men den ene skal søge hielp oc trøst vdaff

den anden. Pilatus gaff nu gerne hundrede verden der til / ath hand haffde lydt sin Hustrues raad / som raadde hannem / at hand skulde inted beuare sig met den wskyldige Christo. Item den ene skal formane oc bede den anden / at hand gør penitentz / naar hand begynder at bruge nogen wredelig handel / paa det at de skulle icke samle Guds vrede paa sig / men met slagen och dragen kand mand lidet gaat vdrætte met huer andre.

Den Tredie Regel.

MAnden skal aff hiertit elske sin hustru / Quin-

den skal igen beuise sig ven-
lig mod Manden.

Lerdomme aff denne Regel. Den første.

HVorfaar Manden skal elske sin Hustru/ som er faar fem aarsager.

Først/ faar Guds skabning oc Ordens skyld/ thi hand skabte den första quinde Euam / ick aff Jorden/ men aff Adam / oc icke aff hans Hoffuit eller Fødder/ men tog it Reffben aff hans side/ vnder Hiertit/ oc bygde hende der aff/ paa det Manden skulde elske hende som sig selffuer.

Til det andet. Skal hand elske hende for Guds

behageligheds skyld. Thi hannem er det saare behageligt / at de haffue huer andre ker. Manden skal holde sin Hustru for den skønniste/klaagiste oc dydeligste Quinde som kand vere paa Jorden. Quinden skal i lige maade tencke det samme om hendis Mand/ her vdi skal Mand och Quinde haffue Ecteskabs øyen oc icke skalcke øyen.

Til det tredie. For den skøne fruct hun giffuer aff sig. Thi haffuer en Husfader it Træ kert i sin Gaard/ for fructen skyld/ huor megit mere skal hand elske sin Hustru for hendis fructis skyld / som er skøne Børn

Sønner oc Døtter/ som er
den edeligste fruct / der
kand være paa Jorden?
Der faare skal Manden
icke være vtolmodig oc
forsmaa sin Hustru/om hun
er icke end saa from / som
hun skulde vare. It
Eble enddog det er knor=
tet/ dog kand det allige=
uel vere gaat. Wi læse ath
den høylerde Phyloso=
phus/ Socrates/ haffde en
knururen Quinde / En dag
sente hun saa lenge paa
hannem / at hand nøddis
til at sette sig vden dør=
ren. Saa gick hun paa
lofftit och slo vand paa
hannem / da sagde hand
met sactmodelige ord/ Jeg

tenckte vel at effter Tor=
den skulde komme en stor
øsende regen.

Den tid en anden Phy=
losophus straffede han=
nem / ath hand skød icke
saadan en ond Quinde
vdaff dørren / da sagde
hand / Min træctige
Quinde føder mig deylige
Børn / derfaare lider ieg
hende gerne.

Til det fierde skal Man=
den elske sin Hustru / for
hun er en metarffuing til
Himmerigs Rige. Derfaare
som Petrus siger / skulle
Mendene bo hoss derls
Hustruer met fornufft/som
hoss ith skrøbeligt kar.
Mand skal langt varligere

bære ith Glassend en kande/ellers brydis det snarlige sønder. Manden skal fordrage sin Hustruis brøst| det meste hand kand / och tencke at wi ere alle arme skrøbelige Mennisker/ den ene skal fordi bære den andens byrde/huo som vil verme sig ved Ilden/den skal vndertiden lide røgen met/ i Ecteskab skal mand megit bære offuer met huer andre.

Den anden Lerdom.

HVstruen skal tuert om igen icke vanbruge hendis Mands fromhed / icke storme oc bruse mod hannem/och icke sidde hannem

op i Næsen som Senop/icke
sende oc bande/oc bide at
hannom/icke gøre hannem
til vermod huad hun kand
icke bespaatte eller fortale
hannom / icke bole met an-
dre / Men hun skal være
hendis Mand vnderdanig
oc lydactig / efterdi hand
er hendis Herre oc regente-
re/oc skicke sig effter hans
sind / i ord oc gerninger/
om det er icke emod Guds
bud / Summa. Hun skal
elske / frycte och ære hendis
Mand. Er manden no-
git knuburen/ da skal Hu-
struen met hendis fromhed/
sactmodighed oc god ex-
empel / locke hannom til
bedring. Thi en ond Hustru

kand gøre en ond mand/ och tuert om igen. Paa det at Ecte folck kunde io elske huer andre oc leffue sandrectelige/ da skulle de frøcte Gud / idelige høre hans ord / oc rette sig der effter paakalde hannem/ offt eanamme Christi legeme oc blod. Der som de dette gøre / och leffue der hoss endrectelige / da bor Gud hoss dem oc næringen forøgis / leffue de wsamdrectelige/ da bør Dieffuelen hoss dem oc næringen forminskis.

Den fierde Regel.

MAnden skal forsørge sin Hustru met mad/

dricke/ klæder och anden le=
gemelig nødtørtighed/ och
Quinden skal lade sig nøye
met det Manden kand for=
sørge hende.

Lerdome aff denne Re=
gel. Den første Lær=
dom.

FOr tuende aarsagers skyld er Manden plictig til at forsørge sin Hustru. Den første aarsage kommer aff naturen. Thi Quinden er kommit aff Manden i begyndelsen som aff roden Gene.3. Derfaar/ lige som ro den aff naturen føder/ op= holder oc vederqueger træit Saa skal ocsaa Quinden haffue hendis næring aff

Manden. Den anden aar-
sage kommer aff skabelsen/
Thi Quinden er skabt Man
den til en hielp/at hun skal
tiene hannem 1. Corinth. 11.
Der faare lige som en Her-
re er skildig til at forsørge
sine tienere / saa er ocsaa
Manden plictig til at for-
sørge sin Hustru. Dog er
Hustru skyldig til aff Gudz
befalning at hielpe hendis
Mand i saadan forsøring/
oc icke vnyttelige fortære
eller forkomme huad i husit
er. Den tredie aarsage at
manden skal forsørge sin
Hustru saa megit som han-
nem mueligt er / kommer
aff Gudz befalning. Gud
lagde Adam paa/at hand

skulde atspørie sit Brød i sit ansictis Sued / och der met føde sig / sin Hustru och Børn etc. Derfaare skal huer Ecte Mand forsørge sin Hustru met Mad dricke oc klæder / effter sit embede oc formue huer i sit kald. Dog saa at der er maade met Holdt hende icke anderlunde / oc heng icke mere paa hendis hals / end du formaar / huo det gør / den skal vocte sig / for en anden Hustru som kaldis armod / den føder paa det siste Døttere aff sig / som kaldis haandhed oc spaat.

Den

Den anden Lerdom.

QVinden skal lade sig nøye met hendis Mands erlige forsøring/ icke sende oc bande om hun faar icke kræsne retter/ icke gøre hendis fattige Mand wro/ dag oc nat/ at ville vere de rigiste oc yperste/ lig i klæder och smøcke. En from Qvinde er nock smyckit/ naar hun behager hendis Mand vel/ men met offuerflødige klæder oc prydelse/ giffuer hun selff hendis hoffmodighed oc løsactighed tilkiende/ oc locker andre der met til at Synde/ Som̃e Quinders hofferdighed kand mãd neppelig fylde met klæder oc smøcke etc.

Saadan offuermaade be-
kaastning kand icke vel ske
vden mange andris besue-
ring och skade. Derfaare
naar du seer en Quinde/som
er tilbøylig til offuerflødig
smøcke/da gør korss for dig.
Johannes Anglicus be-
scriffuer en Historie / at en
Borgere vaar plagit met
en stalt egensindig hustru/
som icke vilde lade sig nøye
met den deel hand formaa-
te at giffue hende. Den ar-
me Mand vilde icke fortør-
ne hende / men forlod sit
haand verck oc tog sig støre
handel faar/i huilken hand
søgte sin fordel met Aager/
forkøb oc andre onde finan-
tzer/

tzer/oc Dieffuelē hialp hannem/paa det siste bleff hād dødsiug/oc Hustruen oc andre bad at hand vilde gøre sit Testament. Da sagde hand Først giffuer ieg til Testament mit liff oc siæl i Dieffuelens oc alle andre onde aanders hender. Thi dennem haffuer ieg tient i mit leffnit/ och der er min Hustru aarsag til. Saa spurde Hustruen hannem at/ huor det skulde gaa met hende. Hand suarede/ Du skalt brende met mig i Helff uedis Afgrund euindelig. Thi ieg kunde aldrig for nøye dig met klæder oc smycke. Jeg maatte derfaare

 forla=

forlade mit etlige hand-
uerck oc tiene Dieffuelen/
for Godz och penninge
skyld / at ieg kunde henge
nock paa dig/derfaar haff-
uer huercken du eller ieg nu
met Gud at skaffe/dette er
io en skreckelig historie.

Den femte Regel.

NAar Gud haffuer giffuit Ectefolk Børn/da skul-
le de saa megit som dem
mueligt er / Christelige oc
erlige optucte dem/Gud til
loff oc deris neste til gaffn/
oc Børnene skulle ocsaa
vere Foreldrerne lydige oc
ære dem. Disligeste skulle de
oc holde deris Tiunde til
Gudfryctighed oc tugt.

Och Tiundene skulle vere Hosbonden oc hustruen tro tienstactige oc lydige.

Den første Lerdom.

FØrst skulle Foralderne holde deris børn til al gudsfryctighed / och lade dē lære Børne lærdom / baade i Kircken oc hiemme oc høre dem offuer huad de haffue lært aff Predicken / Der nest skulle de straffe oc reffse dē met ord oc riss / naar behoff gøris / icke aff had oc hastighed eller Tyrannisk / men aff faderlig kerlighed. Saa siger Salomon Prouerb: 23. Lad icke aff at tugte dit Barn. Thi giffuer du hannem aff riss / da

dør hand icke der aff. Item tugte dit Barn i men der er hob paa ferde. Til det tredie / skulle de holde deris Børn enten til Scholen / de som ere der til bequemde / eller til it erligt haanduerck.

Den anden Lerdom.

BØrnene skulle igen ære forælderne met tancker / ord oc gerninger. Dernest frycte dem at de icke fortørne dem. Siden være dem lydactige / dog icke mod Guds ord. Item hielpe och styrcke dem naar de ere gamle / skrøbelige oc fatige. Dette skulle de bewise deris forældre / Først / faar de haffue aff dem nest Gud / dette na-

turlige leſſnit. Derneſt faar de hielpe Børnene til daab-ſens Sacramente / at de bliſſue Chriſtne. Til det tredie/faar de føde dem op met ſtor omhu / arbeyd oc bekaaſtning/Til det fierde/ faar de optugte Børnene/ oc lære dem/eller lade dem lære gode ſeder och dygder etc. Derfaar er det ſanden mand pleyer at ſige. Gode forældre och Tuctemeſtere kand mand aldrig fuld-tacke. Formaledidet vere fordi det barn ſom bedrøff-ue ſine forældre.

Den tredie Lerdom.

Tiundene ſkulle vere Hoſ-bonden och Huſtruen ly-

dige/vnderdanige/ære dem
oc tiene trolige. Saa siger
Paulus Ephe: 6. J Suen-
ne vare eders legomlige
Herrer lydige/ oc tiener icke
aleniste for øynene/ men
met Guds fryct. O HErre
Gud huilckit klagemaal/er
i al Verden i dag / offuer
tienist Tiunde / at de ere
knuburne/wlydige/lade oc
arbeyde vtrolige gøre mere
skade end gaffn/saa mand
skulde heller haffue en la-
der tiuff i sit huss/ end en
lader Suend. Thi hand
stiel huer time om dagen/
hand løber hastelige til
bords och gaar senlige til
arbeide etc. Saadanne Tiunde
vil Gud visselige straffe.

Den fierde Lerdom.

HVsbonde oc Hustru skulle holde deris tieniste Tiunde til Gudfrøctighed/ tuct oc arbeyde/oc icke forholde eller formindske deris fortiente løn/icke handle Tyranniske mod dem/ men giffue dem deris timelige spisning/ocholde dem til arbeyde/etc.

Den siette Regel.

NAar Gud legger Ectefolck korss oc modgang paa/da skulle de bære det tolmodige/oc trøste sig met Guds ord.

Lerdo-

Lerdomme aff denne Regel. Den første lerdom.

LIge som alle andre Orden oc Stater i Verden haffue deris korss/saa haffuer oc Ecteskabs Orden sit korss/oc lider megit ont aff Dieffuelen oc onde Menniske/saa at der er møde oc arbeyde/kummer oc iammer i Ecteskabs Stat/at mand fanger oc offte andet at skøtte end lee/dandze oc springe/oc sidde oc legge paa hiundit met huer andre/kysse och klappe huer andre/Saadant korss/ skicker Gud Ectefolck til/ enten for deris Synders skyld/

ſom det ſkede met Dauid oc Manaſſe / eller at prøffue deris tro / ſom det ſkede met Job och Tobia / eller ocſaa for Guds æris ſkyld / ſom det ſkede met Lazaro Bethanienſi. Men naar Ectefolck ere Gudfryctige / da er deris korſſ det rette hellige korſſ / i huilkit de ſkulle vente trøſt oc hielp aff Gud / ſom legger dem ſaadant paa / dem til gode.

Den anden Lerdom.

HVad trøſt ſkulle Ectefolck haffue vdi korſſit / Førſt ſkulle de trøſte ſig der met at korſſ och modgang kommer icke til dem aff ſlumpe lycke / men aff Guds

vilie oc raad. Christus siger. Mat 10. Der falder icke en Sporig paa Jorden vden eders Faders villie. Item alle eders haar paa eders hoffuit ere taldetc. Til det andet skulle de vide at Gud straffer dē icke aff vrede/men at hand vil met korssit komme dem til at bedre deris leffnit / hand tucter dē/at de skulle icke fordømmis met den wgudelige Verden. Til det tredie skulle de mercke at de ere icke allenisste korssit vndergiffne/ men ocsaa alle Guds vduolde/ Propheter oc Apostler. Ja Christus maatte selff bere korssit. Der faare skulle Ectefolck icke helder tøcke den korssit at vere selsomt. Den

fierde trøst. Korssit i Ecte-
skab er timeligt oc forgenge
ligt och varer icke euindeli-
ge. Den femte trøst/ Gud er
ner hoss Ectefolck/ som ere i
Angist oc nød/ oc vil hielpe
oc trøste dē som Gud siger.
Jeg er met dig i din mod-
gang/ Saadan trøst holder
Scrifften Ectefolck oc alle
Christne faare. At de skulle
icke io vere wtolmodige i
korssit. Men vide det skeer
aff Guds gode villie, dem til
gaffns. Den euige Gud som
haffuer selff stictit Ecte-
skabs Orden/ giffue alle brø
dre oc Søstre som er i deñe
Orden / endrectighed oc
fred/ at de kunde skicke sig
effter disse forscreffne regle/

oc bliffue naadelige her be-
narede for huss Diefflе/ oc
siden anammit aff Gud/
til det euige liff och salig-
hed.

Denne Ecteskabs Orden bør alle Christne at holde vdi stor ære oc verdighed / mod alle Spaattemuler och Ecteskabs Foractere.

Forst fordi Gud haff-
uer selff ordinerit/
Stictit och velsig-
nit Ecteskab/oc sam-
ler sig der aff en euig kircke.
Huad Gud Sticter/der er
io Menniskеn nytteligt oc
ganffligt. Thi Gud saa alt
hand hagde skabt/och see

det vaar altſammen gaat.
Hand vil at der ſkal være ſkilſmøſſe imellem de forſtandige Creatur oc vfornufftige Diur / och vil at Menniſkens ſlect ſkal alleniſte forøgis i Ecteſkab / vdi huilcket der ſkal ekon vere tuende Perſoner til ſammen/ſom er Mand och Quinde/oc icke flere.

Til det andet ſkal mand holde megit aff denne Orden. Fordi Gud haffuer ordenerit tuende andre Stater/Ecteſkab til gode/ ſō er førſt Kircke regemente/ vdi huilcken Huſbonde och Huſtru met deris Børn oc Tiunde ſkulle læris oc vnderuiſis til det euige liff.

Der nest Verdslig Offrigheds regemente som skal met vduortis mact beskytte oc beskerme Ectefolck met deris Christelig husholding/ at de maa nyde fred for Tyranner/Tyffue/Mordere och skalcke.

Til det tredie skal mand megit holde aff deñe Stat/ Fordi Gud haffuer giort en Muer omkring den / i sine hellige x. Budord/ sō er i det fierde/ siette och tiende Bud.

Til det fierde. Fordi Guds Søn Jesus Christus vilde selff fødis i den hellige Ecteskab. Thi Maria oc Josep vaare tho rætte troloffuede Folck. Matth: 1. Huo vilde icke gerne vere

vdi den Orden som Christus er fød vdi?

Til det femte. Fordi Jesus Christus vaar selff til Brulups/ och giorde der sit første Jertegen och gaff Brud oc Brudgom en erlig skenck/ i det han vende Vād om til Vin. Joan: 2.

Til det siette/ Fordi vor legemlig Ecteskab er it Bil lede/som betyder den aande lig oc euige Ecteskab/som er stictet imellem Jesum Christum och den hellige Christelige kircke hās Brud Ephe: 5. At naar ecte Personer tilhobe giffuis/eller see huer andre/da skulle de komme ihu den euige tilhobeføyelse/som Christus

haffuer tilhobe føyet ſig met ſin hellige Kircke. Ath lige ſom en Brudgom elſker ſin Brud / ſaa elſke Chriſtus tuſinde gange mere ſin menighed och gaff ſig ſelff forhende.

Item lige ſom en Brud gom antuorder ſin Brud Nøgle til de Guds gaffuer ſom er i Huſſit/ at hun ſkal viſelige vddele det er ſom be hoff gøris. Saa haffuer oc Chriſtus antuordet ſin Brud/ den hellige Kircke Nøgle/til at vddele alle de Himmelſke liggende fæ/ſom Chriſtus haffuer forhuerffuit oſſ aff ſin Himmelſke Fader/oc at oplade Himmelen for alle angerfulde

Syndere/ ſom begere naa-
de / och tillucke Himmelen
for alle haarnackede oc for-
herdede Menniſke/ſom icke
vil gøre poenitentz. Jtem
lige ſom en Brudgom er
ſkyldig til at forſuare och
føde ſin Huſtru/ſaa forſua-
rer oc føder Jeſus Chriſtus
ocſaa ſin hellige Kircke.

Jtem lige ſom Ectefolck
haffuer glæde oc ſorrig/ly-
cke oc wlycke tilfellis met
huer andre/ ſaa tager ocſaa
Chriſtus den hellige Kir-
ckis / ſin Bruds ſorrig oc
modgang til Hierte / oc er
omhyggelig for hende.

Jtem lige ſom Ecteſkabs
tro binder tuende Perſoner
tilſammen i Ecteſkab oc

horeri atſkiller dem. Saa binder vor ſaligheds Tro it Menniſke til ſin aandelig Brudgom Jeſum Chriſtum. Och vantro (ſom kaldis i Scrifften aandelig horeri) affſkiller i Menniſke fra Jeſum Chriſtum. Och lige ſom en from Mand naar hans Hustru haffuer aff kød oc blods ſkrøbelighed forſeet ſig / oc brøt hendis Ecteſkabs tro/hand tager hende til naade igen naar hun falder hānē til fode oc begerer naade oc venſkaff. Saa tager ocſaa vor kære Brudgō Jeſus Chriſtus ſin Brud/dē hellige Kircke til naade igen/naar hun gør Pœnitentz/oc begerer naade.

See for saadanne/oc andre victige sager skyld/bør huer Menniske at holde den hellige Ecteskab Stat vdi stor ære/oc verdighed.

En Bøn som Ectefolck bør daglige at bede.

O HErre Gud Himmelske Fader/ du est mit leffnit/Siel oc legom/ mit godz oc alt det ieg eyer/det haffuer du altsammen giffuit mig/aff dig haffuer ieg annammit det. Derfaare o kære HErre Gud/regere oc ordinere du altingist i mit

huss/ i min handel oc leff-
nit/ effter din faderlig vilie/
dig til loff och huer mand
til gaffns. Thi paa dig set-
ter ieg al min lid/ du forla-
der mig icke/ vnder dig oc
din beskermelse/ beffaler ieg
min Hustru (eller Mand)
Børn oc alle mine Tiunde/
beuare oss fra Synd/ skam/
vaade ild oc alt ont. Send
oss dine hellige Engle/ och
giff oss den Hellig aand/
som kand lede och regere oss
paa den rette vey/ At wi
intet tale/ gøre eller tencke/
mod dine hellige Bud oc
vilie/ men der effter skicke
vort leffnit/ och ære dig
baade her vdi Verden/ oc
siden til euig tid/ ved din

kære Søn vor HErre Jesum Christum/Amen.

Der suarer Gud saa til/ Sandelige sandelige/ siger ieg eder/ at huad i bede Faderen om i mit Naffn / det skal hand giffue eder / Joan: 16.

En anden Bøn.

O Min Himmelske Fader forbarme dig offuer mig arme Synder/ och ver mig nu oc altid naadig oc barmhiertig for din kære Søns Jesu Christi skyld/ oc forlad mig alle mine Synder/ som ieg haffuer talit/ tenckt och giort i alle mine dage oc giffue mig al min skyld oc brøde til/ O min kære Herre

Jesu Christe/bed nu oc altid for mig til min Himmelske Fader/verdis til at giffue mig en sand tro oc stadfeste den vdi mig / at Jeg kand bliffue varactig der i/ til min siste Aande dret/ giff mig oc it sant hob oc lad mig icke falde vdi mißhob. Giff mig en god tolmodighed i al min modgang oc en Christen kerlighed til dig / min Gud oc skabere/ oc til min Neste. Lad mig see dit bilde ansict oc din herlighed til euig tid/at ieg kand euige oc altid loffue oc prisse dit Hellige Naffn. Giff mig en ræt sand anger oc ruelse/at Jeg rettelige kand fortryde mine

Synder/ oc vddriffue alle onde tancker/ aff mit Hierte/ oc verdis til at sende din Hellig aand i mit Hierte igen / som mig kand raade oc regere oc beuare mig fra Synd oc skam oc laster/ oc fra alt det mig kand skade baade til Liff oc Siel. Vnde mig ocsaa flittelige at høre oc beuare dit Hellige ord / oc at ieg maatte rettelige leffue oc skicke mig der effter/ oc met min Tro annamme samme ord. O min alsomkæriste Gud oc Fader. Vnd mig en mild Helsot naar tiden er kommen oc en Salig affgang aff denne Verden/ oc lad dine

Hellige Engle følge min Siæl/hen til det euige Liff/ Beuar mig fra Bradød och Blods vdstyrtelse/och fra alt det mig kand skade baade til Liff och Siæl. Vnd mig at faa til min siste spisning din kære Søns JEsu Christi Legom och blod/ met en ræt tro naar Jeg skal bort aff denne Verden/ Husuale mit fattige sorrigfulde Hierte nu och altid. Vnd mig ocsaa met alle Helligen en salig opstandelse/ paa den yderste domme dag/ och haff mig altid vdi din beskytning oc beskermelse.Och haff du Tusinde gange tack til euig tid/ at du haffuer naadelige be-

ſkyttet och beſkermet mig/
Siden ieg kom aff min Mo-
ders Liff/och at du loſt mig
bliffue it forſtandigt Men-
niſke / oc haffuer giffuit
mig ſaa lang Liffs freſt her
vdi Verden/ oc faret ſaa
ſaare vel met mig / met
Godz och Penninge / Huſſ
oc Jord/ Mad oc Dricke/
Oc met alt det ieg haffuer
hafft behoff til dette arme
Legomme. Verdis til kære
Fader at velſigne min bie-
ring / foruden al Synd oc
min Neſtis ſkade / mig oc
dine Fattige til nøtte och
gaffn oc dig til ære. Och
haff du hundrede tuſinde
gange tack/for alt det gode
aandeligt oc legomligt

ſom du haffuer forlent mig met her i Verden / oc for al den modgang du haffuer hiulpet mig igennem met / Hielp mig end nu aff modgang oc nød / denne lille ſtund / du vilt vnde mig at vere i denne Verden / oc beuar mig met Liff oc Siæl / til det euige liff / Amen.

Paa det Ectefolck och alle Chriſtne kunde altid bliffue i Guds naade / da bør dem dagli̊ge at ſkicke ſig i deris bekendelſe oc bøn faar Guds Anſict ſom her efterfølger.

O Euige barmhiertige Gud / Jeg arme Menniſke bekender faar dit Anſict / Førſt at

den oprindelig Synd er vdi mig/saa at min ganske Natur er ynckelig forderffuit/ min forstand til at kende dig/er formørckit/ Min vilie kommer icke offuer ens met din vilie/mit hierte er ocsaa vederuordigt mod dig oc din hellige lou.

Jeg bekender at ieg (diſner) tencker taler oc gør altid megit mod dine Bud oc min egen Samuittighed.

Jeg befinder idelige vdi mig ond optendelse til vkyskhed/ hoffmodighed/ gerighed/ had oc affuend/oc tit haffuer aff Dieffuelens bedregeri oc mit Kødz skrøbelighed fuldkommit saadanne onde huskud met ger-

ninger / och tit haffuer ieg
loffuit rætning oc bedring/
och haffuer icke dog kunde
holdit det/som ieg gerne vil
de. Jeg haffuer øffuit mig i
Synd oc ondskab alle mine
dage / oc kand icke end nu
være saa from som ieg gerne
vilde. Saa ieg maa bekende
(vden høckleri) at ieg er en
aff de største Syndere i
Verden/oc vaar icke verd at
kaldis dit Barn.

For saadanne mine store
oc mange Synders skyld
(om retten skulde haffue
sin gang) da haffuer ieg
forhuerffuit din store vrede/
met alle de trusel oc for=
maledidelser / som staar i
Scrifften/Der nest Synd=

ſens ſold/ ſom er døden/ ſaa
at den euige Dødz ſorrig tit
quæler mit fattige Hierte.

Jeg veed ocſaa / at
Dieffuelen ſkulde (met ret=
te) være min euige Bødel/
huilcken ſom haffuer bedra=
git den ganſke verden/
hand haffuer ocſaa i man=
ge maade ſkuffet mig tu=
ſinde gange. O Jeg ar=
me Menniſke. Jeg be=
kender ocſaa at ieg haff=
uer fortient den euige Helff=
uedis ild / met alle de at=
ſkillie plager / ſom ere i
Helffuede.

Jeg veed ocſaa at min
fordømelſe er vdaff mig
ſelff/ved huilcken intet ont
i al Verden kand lignis/

baade for den gloende Helff uedis Sø skyld oc for den euige affskilelse fra dig / fra alle Engle oc den gandske Himmelske skare.

O Herre giff mig naade til at ieg kunde dømme mig selff/paa det ieg skulde fordømmis aff dig/oc at ieg kunde klage paa mig selff/ paa det du skulde icke klage paa mig/paa dommedag/ oc at ieg maatte straffe mig selff/ paa det at du skulde icke da straffe mig.

Saa er ieg nu hiertelige bedrøffuit baade for mine Synders skyld oc Sindsens straffs skyld. J denne min store Sorrig oc Hiertens banghed / rober ieg til dig

om hielp oc trøst/min al-
somkæriste Gud oc siger.

Benaade mig o HErre Gud/for din store barmhiertighed/aff slet al min wrætuished. Jeg kendis min Sind hun er mig led 2c Bed denne Psalme til enden.

O HErre straffe mig icke vdi din vrede ver mig naadig for ieg er skrøbelig/min siel er forferdit / O HErre huor lenge vilt du forhale din hielp.

Vig icke nu langt fra mig/ Thi angist oc nød er mig ner / oc her er ingen der kand hielpe vden din naade alene. Mit Hiertis Angist er stor/ hielp mig vdaff denne min nød

oc anſee min iamer oc ælen-
dighed/oc tag fra mig alle
mine Synder. Tenck icke
paa min vngdoms ſynd/
men tenck paa mig effter
din naade. Fryct oc be-
bren er kommit offuer mig/
oc forſkreckelſe haffuer
offuerfaldit mig.

Du vedſt at ieg er inted
vden it ſkrøbeligt kød/fal-
der tit oc offte i Synd/Ny-
lige forlodſt du mig mine
miſgierninger / nu haffuer
ieg (diſuer) atter igen ſyn-
det/ och venter mig viſſelig
den ſamme naade igen/ Thi
min ſiel forlader ſig paa
dig. Derfaare beder ieg dig
nu ydmygelige/ at du vilt
trøſte mit Hierte oc giffue

mig din hillig Aand/forlad
mig alle mine synder / och
tage mig fortabte Faar til
naade igen / ved din Søn
Jesum Christum vor HEr-
re.

Her suarer Gud dig
oc siger saa.

N: Jeg haffuer seet din
sucken oc græden oc
hørt din bekendelse oc
bøn. Derfaare frycte dig
icke nu mere/men reyse dig
op oc ver frimodig oc glad.
Thi ieg er oc vil vere din
salig gørere. Psal 35. Jeg er
den som vdsletter dine syn-
der/ och vil icke komme dine
Misgerninger mere thu.

Esa. 43. Saa sant som ieg
leffuer / da vil ieg icke no-
gen Synders død (icke hel-
der min kære N: din død)
men at hand omuender sig
oc leffuer. Ezech. 33. End-
dog dine synder ere blod rø-
de / da skulle de nu bliffue
huide som sne. Enddog du
haffuer offte tilforn forseet
dig groffuelig imod mig/
dog vil Jeg icke nu vēde min
naade fra dig/men ieg haff-
uer ved min kære Søn/ladt
dig sige/at dine Synder skul
le forladis dig halffierde-
sinds tiuffue gang siu gan-
ge. Det er tit oc offte. Thi
saadant it angerfuldt hier-
te/som dit er / behager mig
best. Oc alle mine Engle

glæder sig offuer dig at du gør saadan pœnitentz. Haffuer du syndet oc ilde giort/ da haffuer du en tro talsmand oc megler hoss mig/ som er min elskelig Søn Jesus Christus din saligørere/ Hand sidder nu hoss mig/ oc bedre for dig/ oc hannem skalt du nyde gaat at nu oc til euig tid/ Amen.

Jeg haffuer befalit dig/ du skulde kalde paa mig i din angist oc nød/ saa vilde ieg høre dig/ saa du skulde prise mig/ dat haffuer ieg nu allerede giort/ saa dig bør at tacke mig.

Oc er det saa min Fiende Satan/ vil end nu forskrecke dig/ oc gøre dig tuil

raadig/ om min naade/ da
lad dig ekon nøye met min
naade som ieg haffuer sagt
dig til/ oc ver til fredz. Thi
alle dine Haaer ere talde/
oc huad helder du leffuer el-
ler døer/ da hører du mig til/
oc ingen skal røcke dig aff
mine Hender. Thi du est for-
medelst Troen indplantet i
min Søn Jesu Christo/ Er
hand met dig/ huo tør være
emod dig? Gør hand dig
retferdig/ huo tør fordøm-
me dig? Rom. viij. Du
skalt vide det vdi Sand-
hed/ at huercken Dieffuelen/
Siugdom/ Døden eller no-
gen tribulatz skal skilie dig
fra den kerlighed / som ieg
elske

elsker dig met/vdi min Søn Jesu Christo:

Tacsigelse for denne store Naade.

JEg tacker dig min alsom kæriste Gud oc Himmelske Fader at du haffuer obenbarit mig dig/och vduold dig aff Menniskens Slect en euig forsamling/ och haffuer giffuit din Søn Jesum Christum/til it offer oc betalning for mig. Du haffuer ocsaa giffuit mig det hellige Euangelium och din Hellig Aand och forlat mig alle mine Synder och befriet mig fra Dieffuelen oc den euige død / oc giff-

uer mig det euige Liff/ oc der til met i dette leffnit haffue du begraffuit mig met mange store velgerninger/ du haffuer giffuit mig Liff/ Føde/ Lærdom oc fred/ i den sted som ieg haffuer leffuit vdi/ oc formildet den straff som ieg haffuer vel fortient.

Jeg tacker dig ocsaa min HERRE JEsu Christe/ GVDS leffuende Son/ at du haffuer tilføyet dig/ min nature/ taald død for mig/ oc igenløst mig/ oc forlader mig mine synder/ oc giffuer mig det euige liff/ oc est min euige meglere/ oc talsmand

hoss

hoſſ din kære Fader / oc vilt gerne komme mig til hielp ſom du ſelff ſi-ger / kommer hid til mig alle i ſom ere beſuarede. Matthei. 11.

Jeg tacker dig ocſaa du euige Hellig Aaand / liff-actig gørere/ſom bleff vd-giffuit offuer Apoſtlerne/ at du trøſter oc opliuſer mig vdi mit Hiertis angiſt oc banghed / oc du regerer/ lærer / formaner mig oc giffuer mig gode raad vdi mit gandſke leffnit oc Em-bede/ oc der til met beua-re oc helliggør mig til det euige liff.

Dig

Dig Gud Fader/ Søn
och Hellig Aand/du eniste
ewige GVD/ ske loff och
priss/aff mig dit arme
Creatur/ nu och til
ewig tid/
Amen.

Prentet vdi Libeck aff
Assweri Krögers
Arffuinge.
Anno M. D. XCVI.

H. G. H. V. D. A.

Søn
iste
och
e
aff

Imod Ec-teskabs Di-effle.

Fordanskit aff Nicolao Palladio Aar etc.

M. D. Lvij.

D

Det Förste Forgifftige Anslag met huilcket Ecteskabs Dieffuel paagriber/ det hellige Treföldigheds raad/ aff huilcket Gud saa siget.

Det er icke gaat/at Mennisken er alene etc.

FOrst ville wi see Huorledis Ecteskabs Dieffuel legger sig først
13 imod Mandene / oc siden huorledis hand frister Quinderne / Der til giffuer Mosi text oss aarsage/som wi ville tage oss faar/oc wi ville inted tale om Quinderne/ før end wi komme til Euæ skabning:

ij. Den tid Gud haffde skabt

Himmel oc Jord/ oc alle
Creatur/oc paa den siette
dag/effter den gantske hel-
lige Træfaldigheds raad/
formerit oc giort Mennis-
ken effter sit Billede/ seer
Guddommelig Maiestet i
sam̃e trende Personers raad
at det er icke gaat Mennis-
ken skal vere alene/ Men
Concluderer oc beslutter at
hand vil gøre hannem en
Methielp/ som kand v e
hoss hannam/ Dette er
Ecteskabs fundamẽt/be-
gyndelse/oc oprindelse/Hu-
or aff wi kunde lettelige for
staa huor megit høyre/herli
gere oc verdigere Mandens
oc Quindens til hobe bin-

delse i Ecteskab bør at actes end alle andre Creaturs samenløb oc beblandelse.

Det beuiser ocsaa forfarenhed/huorledis Gud haffuer indplantet vdi Menniskens Hierte saadan sit forsæt oc raad/At de ocsaa vden Guds ord/effter naturens tilbøyelse haffue værit tho oc tho til sammen i Ecteskab / ocsaa hoss de grouiste oc wlerdiste Hedninger/ oc haffue hadit dē wskyldelige beblandelse/ oc huldit den wtilbørlige/ oc haffue haardelige straffit det/som mand kand nock beuise aff Hedningers Hystorier oc skick / Oc det er det samme der staar til de

Hebræ: i det 13. Capit. (Honorabile inter omnes coniugium, & cubile impollutum) at Ecteſkab haffuer verit holdit i ære oc verdighed hoſſ alle Folck / Paa dette beſynderlige / høyſte Maieſtetz raad oc velbehagelighed / ſeer Sathan (Guds affſagt / oc ſorne Fiende) met ſkellie ſure oc grumme øyen / oc gaar ocſaa i raad met ſit Selſkab / Huorlunde hand kand ſette ſig mod Gud / oc vere hannem til mode / oc til inted gøre ſaadan Guds forſet oc gerning / hand betracter diſſ imellem flitelige / Guds raad / oc diſſe ord / betencker huorledis hand kand ind-

øse i Menniskens hierter oc tancker/ it ont raad oc gaattycke / mod Guds raad/ paa det huer skal vocte sig for Ecteskab/ oc holle det verstyggeligt/ oc giffue sig hen til den wskickelige beblandelse/ mod sin egon nature/ her vdaff fylder disse tancker / At naar nogen vil giffte sig at hād da mere betracter Dieffuelens raad/ oc huskud/ end Guds vilie/ oc beslutter endelige hoss sig/ At det er icke gaat at leffue i Ecteskab / i huilcket der er stor genuordighed / angist møsomelighed oc arbeyde/ Acter oc beslutter/ at det er inted andet/ naar mand tager sig en Hustru/ end iføre

sig wlyckſalige hoſer/ oc ſiger ſom hedningen ſagde/ & quod isti fortunatũ putant, vxorem nunquam duxi. Det er en ſtor velfert/ oc icke den minſte lycke/ at haffue aldrig hafft nogen Quinde til Hustru. Aff saadan Ecteſkabs Diefſls huſkud oc raad er voxen oc vdkommen/ ſkendelige oc ſkadelige ordſprock mod Ecteſkab/ ſom efftefølger.

En Ecte Quinde er intet andet i Huſet end lige ſom it tyckt/ ſort/ ſtormueyer er paa Himmelen.

Jtem/ der er ingen quinde from/ icke end en aff de beſte. Jtem / Huo ſom vil haffue ſin Fiende til

Bords/ oc i ſeng met ſig/ huo ſom vil legge ſig oc ſtaa op igen met kiff oc tret te/den kand tage ſig en huſtru. Saa læſe wi ocſaa/huorledis den Ecteſkabs Dieffuel haffuer foruildet oc regeret mange/ocſaa aff de viſeſte Hedningers tancker/ oc ledde dem mod Gud oc naturen/ Oc derfaar/ gaff Bias en aff de siu Viſe/en anden ſom vilde annamme en Huſtru / ſaadant genſuar/Tager du dig en ſkøn Huſtru/ da beholder du icke den allene Men taget du en grum/da haffuer du altid en viſſ ſtraff for øyne/ Met dette genſuar ville hand giffue at forſtaa/ at

det er icke gaat (huilcket Gud holt for gaat) at tage sig en Hustru/men at det er bedre at bliffue alene.

J den samme mening oc Ecteskabs Dieffuels husbud/ suarede ocsaa Diogenes/der hand bleff atspurt aff en Person naar hand skulde tage sig en Hustru/ Da suarede hand/ En vng Person skal icke haste der met/ men lenge tøffue oc forhale det/ Men en gammel Mand skal giffue saadant slet offuer/ met dette gensuar/forskød hand aldelis Ecteskab / oc vilde / at mand skulde fly det som en ond ting.

En Anden Hedning ved

Naffn Pacuuius/Der hand
beklagede faar sin Nabo
Ario sin sorrig/at hand haff
de it wlyckfalighed træ i sit
Huss/ paa huilcket/ tre aff
hanss Ecte hustruer haffde
hengt sig/da suarede hand
hannem oc sagde. Ah kære
Nabo/ vnd mig ocsaa en
gren aff samme Træ/som ieg
kand haffue i mit Huss. Tys-
ken pleger at sige/at den er
lyckfalig/som bliffuer vel v-
daff met sine Hustruer/Aff
saadanne oc andre Hystori-
er/see wi huorledis Dieffue-
len indplanter onde raad oc
meninger/mod Guds raad/
saa at mange Hedninger
haffue hafft stor behagelig
hed/til wtuchtighed oc Ho-

reri/saa at Lycurgus/ Plato/oc andre høylerde Mend hoss Hedninger hassue met low oc straff nød mange til Ecteskab.

Huorledis nu i vor tid/ dē Ecteskabs Diessuel / met sine forderssuelige raad / mod Guds raad oc skick/ hassuer nedtryckt denne stat/ det hassue wi nock for faret i Pauerd Bisper/ Canicker/ Prester Muncke/ oc Nunder/ huilcke som giorde denne Stat saa wren/ at en Christen skulde tuile paa/ om hā̄d kunde bliffue salig i denne Orden eller ey/ Huor met de tuingde Folck til ath fly Ecteskab som en verstyggelig ting for

Gud/ oc alligeuel leffuede de i vrenhed oc Sodomitiske synder/som alle Muncke oc Nunde Clostere klar lige beuise etc. Ja i somme Muncke Hierter/ haffde Ectestabs| at være en ond Stat| Men ocsaa fornectede alt Quinde køn/saa at de vilde icke see Quinder/ Men hulde dem saa vhellige oc vuerdige at de feyde met Limer effter dem / der som de haffde staait eller gaait/ Som mand ocsaa læser om en Munck der vilde icke lade sig see aff sin egen Moder oc Søster / som haffde Hiertelig forlengelse til at vilde see oc tale met hannem/ Saa wi mue forundre

oſſ paa/at Dieffuelens raad
oc gerning haffuer fangit
fremgang mod Guds raad
oc vilie/ ſom lider/ at det er
icke gaat at Menniſken er
alene/wi ville gøre hannem
en met hielp/ ſom kand væ=
re hoſſ hannem etc.

Oc huorlunde Ecteſkabs
Dieffuel/haffuer ſæt effter
dem ſom haffue begiffuit
ſig i Ecteſkab/ det forfarer
huer hoſſ ſig ſelff/huor wa=
ren / oc møſommelig Sa=
than gører denne ſtat oc
ſaaer wkrud mellem Hoſ=
bonden oc Huſtruen/at de
bliffue wtaalmodige/oc vi=
de icke huad de ſkulle tencke
om denne ſtat / oc ſige i
haſtig=

haſtighed/ Jeg troer tremē haffuer ført mig dēne quinde til. Gud giffue det ieg vaar denne quit ieg ſkulde aldrig giffte mig igē. Mange vaare ocſaa til frids (om deris yndſken kunde hielpe) at Huſtruen vaare bleffuen til en Vlff/ oc løbe i ſkouen/ heller ocſaa Gud haffde fat om hoffuedet oc Manden om føderne/ da vilde hand icke lenge dragis met Gud om hende/ men gerne ſlippe oc vnde hende Himmelen.

Effterdi wi ſom ere Chriſtne vel kende oc vide/ ſaadan Ecteſkabs Dieffuels tancker/ raad oc liſtighed/ da er det tilbørligt at wi røſte oſſ mod hanſſ ondſkab oc tage

oss være for hans bedregeri
oc listighed huilcket best
kand ske/naar wi vende vo-
re hierter/tancker/oc øyne/
fra alt det som Sathan vil
slemt oc verstyggeligt vdi
Ecteskab / oc aleniste see
hen til Guds ewige raad oc
velbehagelighed / oc der
met være til freds i Ecte-
skab / om føler oc befinder
end vndertiden det oss gør
ond/oc det oss icke behager.
Thi en Christen skal icke
aleniste fest sit Hierte oc
øyne paa det onde der kand
være i Ecteskab/ Men me-
git mere paa det gode/ oc
icke (Dieffuelen til vilie)
forskiude det gode/ for det
onde skyld/ Men wi skulle

gøre som Bier / de der samle det gode honnig aff Blomsterne / oc det onde forgifftelse lade de Ederkoppen beholde / Huad god oc nyttelig ting der er i Ecteskab / for huess skyld / den skulde io behage oss vel / det siger Salo: Pro: 18. Huo som faar en Hustru / hand faar en Hustru / hand faar en god ting / oc anammer aff HErren en velbehageligheð / oc David siger i den 128 Psal. Din hustru skal bliffue som it fructsomeligt vintræ / trint omkring dit Huss / din Børn som Olie quiste omkring dit bord / See saa bliffuer den mand velsignet som frycter HEr-

ren. HErren skal velsigne
dig aff Zion/ at du skalt see
Jerusalems lycke alle dine
dage/ Oc du skalt see dine
Børne Børn/ Oc i den ne-
ste Psalme tilforne / siger
hand saa / See / børn ere
HErrens gaffue/ oc liffsens
fruct er en skenck/ Lige som
pile i den sterckis haand saa
lyckis de vnge drenge/ Sa-
lig er den som haffuer sit
kaager fult aff saadanne/
de skulle icke beskemmis/
naar de tale met deris Fien
der i porten. Saadan god
ting som er i Ecteskab/ skul-
le wi megit mere acte/ end
alt det onde Dieffuelen
kand komme aff sted i deñe
Guds orden/ Der om taler

ocsaa Jesus Syrach i det 26. Cap: oc siger. Vel den som haffuer en dygdelig Quinde / Thi hand leffuer der aff/end en gang saa lenge| En Hussraadig Quinde/ er hendis hosbonde en glæde/ oc gør hañem it deyligt roligt leffnit / En dygdelig Quinde er en edel gaffue|oc hund bliffuer hannem giffuen som frycter Gud/ huad heller hand er rig/helder fattig/da er det hannē en trøst/ oc glæder hannem altid/Det samme siger ocsaa Salomonis predicker/ Det er bedre at vere tho tilsamen end vere ene/ falder den ene / saa kand den anden hielpe hannem op/Ve

den som er ene/ falder hand/ da er der ingen som hielper hannem op/ huad er videre at tale om det gode/ som er i Ekteskab / i det ville wi strax her effter giffue tilkende / naar wi tale om Quindens skabning.

Effterdi da / den gantske Hellige trefoldighed beslutter/ at det er icke gaat Menniskenn er ene / skulle wi (som Christne) vel behage samme raad / oc der vdi stille vort Hierte til frids / oc holde Ecteskab herlig oc god / oc begynde den met glæde / oc icke annamme huad Ecteskabs Dieffuel indskiuder

der i Hiertit imod Ecteskab/ Men frimodelige sige Dieff uelen til tratz/ som det ord=spraag lyder/ at mand sta=ar til igen op / oc til igen giffter sig / det skal ingen fortryde/Oc om der tilfal=der end megit om i Ecte=skan/ da skulle wi met det gode offueruinde det onde/ oc altid see hen til Guds or=dening/raad oc velbehage=lighed/oc lade oss nøye der met/Naar mand det gører/ saa bliffuer der icke aleniste lyst / glæde / oc kerlighed/ ibland Ectefolck / vdi de første fire vger/ men ocsaa i framgang/oc saa lenge de leffue met huer andre. Det=te maa nu vere nock/om den

første modstand/met huilcken Ecteskabs Dieffuel legger sig imod Guds raad/ oc den gerning/oc vil drage Menniskẽ/ fra Ecteskabs stat/hen til vtuct/horeri/ oc skørleffnit/helder ocsaa slemmelige at skille dem/ som ere samen komme i Ecteskab/Nu ville wi tage det andet for oss.

Den anden listige oc bedragelige genstridelse / som Ecteskabs Dieffuel strider imod den anden hellig Trefoldigheds raad/i huilcket Gud siger saa/ Jeg vil gøre hannem en Medthielp.

Huor

HVor faar/Gud beslut-
ter/at hand vilde gøre
Adam en methielper/ for-
klarer den efterfølgendis
text/i huilcken Mose scriff-
uer/huorledis Gud ledde
allehonde Dyr til Adam/at
hand skulde giffue huert
sit naffn/som hand vilde/
oc staar der hoss/at iblant
alle Diur vaar der ingen/
som kunde være Adams li-
ge/Der faar lod Gud fal-
de en suar søffn paa Adam/
oc bygde en quinde aff
hans Ribben oc ledde hen-
de til hannem / huilcken
hand anammede strax met
glæde/oc sagde Det er ben
aff mine ben / oc Kød aff
mit Kød / Der faar skal

mand kalde hende Man-
dinne/Thi hun er tagit aff
Manden/ der faar skal en
mand forlade Fader oc Mo
der oc henge ved sin hustru/
oc de skulle begge være it
Kød / Efterdi Adam hør
neffue Fader oc Moder/oc
huorledis børnene skulle for
lade Fader oc Moder/Da
haffuer hand aff den ind-
plantede Guds kundskab
vel forstat/ (At strax hand
saa Euã) huor faar oc huor
til Gud haffde skabt saa-
dan en hielp / oc ledde hen-
de til hannem. Aff saadan
naturlige indplantelse / see
wi en nu i dag / huorledis
drenge Børn gaa om met
bygning / Suerd / Arbøst

ect. Oc Pige børn gaa om met Ducker / oc vnge børn.

Her vdaff kunde wi forstaa / huad for en venlig oc kerlig handel der haffde altid bleffuit mellō Mand oc Quinde / de haffde bleffuit hoss huer andre / oc afflet Børn samen / tuctet dem op i Guds fryct / æret oc priset Gud / oc samlet hannem en enig Kircke etc. Om vore første forældre haffde bleffuit / i den fuldkommelige stat / i huilcken Gud skabte dem / effter sit egit Billede / da haffde mand kunde seet / huilken herlig oc Guddomelig skick Ecteskab er. Men met huad bedregeri oc listighed

den Ecteskabs Dieffuel / i
denne syndige nature/haff=
uer formørcket oc foruent
dette Guds raad oc ger=
ning forfare wi end nw
i dag / Huorledis Adæ oc
Euæ Børn bruge denne til
hobe føyelse mere til Dieff=
uelens / end Guds rigis op=
byggelse. Det ville wi met
faa ord giffue tilkende/
Først i det/den besynderlig=
ste aarsage til Ecteskab/
skulde/effter Guds orden ve
re en venlig methielp/oc sel=
skab/til at forøge Guds ri=
ge / dog see wi aff daglig
forfaring/ huorledis Ecte=
skabs Dieffuel menger sig
iblant it par Folck/nat de
ville effter Guds indskickel,

se/ giffue sig i Ecteskab/ oc driffuer deris tancker der hen/ at de skulle mere vdi be gyndelsē ansee oc betracte/ deris offuermaade wkysk=heds lyst/ oc brynde/ end Guds Riges forøgelse/ saa at der skulde icke mãge giff=ue sig i Ecteskab/ dreff den onde begering oc lyst dē icke der til/ som den hellige Da=uid siger i den 51. Psalme oc giffuer til kende met huad wskickelighed oc wrenhed/ Ecteskab begyndis oc en=dis/ See (siger hand) aff syn dige sæd er ieg afflet/ oc min Moder haffuer vndfangit mig i Synd/ Oc det er aar=sagen/ huor faar mange Ec=tefolck haffue vel huer an=

dre hiertelige kære i begyn-
delsen| Men naar de haffue
fuldkom̄et deris lyst/ saa er
den første part aff kærlighe
den vdsluct/ oc da saaer Di-
effuelen sit wkrud iblant dē|
saa at de bliffue kede aff hu-
er andre/ oc vaare gerne at-
skilde igen| Oc der aff kom̄er
det ordspraag at mand si-
ger. Huo som vil leffue vel
en dag/ den skal slacte en
Gaass/ huo som vil leffue ot
te dage vel/ den skal slacte
it Suin/ Men huo som vil
leffue vel vdi fire wger den
kand tage sig en Hustru.
Thi/ naar de saa siden lede
til huer andre/ kiffuis oc
trætis sammen/ da bliffue
de i Ecteskab/ idel Dieffue-

lens Martirer / oc haffue it hordere oc vere leffnit/end alle Muncke kunde haffue/ Der haffuer Dieffuelen sin lyst/ naar hand kand saa forstørre Guds ordning/oc met languarendis wenighed forhindre saadanne Ectefolckis bøner/ Sacrament / Kiød / gang oc al Guds tiennište/oc der offuer bliffue Børnene ilde optuctede / oc Guds rige der met formindskis.

At vocte sig for saadã wraad/ oc Ecteskabs Dieffuels argelist/ er det beste raad/ at de raad/at de Folck som ville giffue sig i Ecteskab/ icke løbe skødesløs tilsammen som wmælige Creatur gøre/

oc intet acte end aleniste wkyskheds brynde/Men de skulde see til Guds vilie oc ordinering/ huor faar hand vil/at Mennisken skal icke være ene/ Men huer skal icke være ene/Men huer skal haffue sin methielp/som er/ at Guds Rige skal der met bliffue formerit / Naar mand det betencker / oc mand seer da den person mand ville haffue til methielp i Ecteskab/saa skulde mand først paakalle Gud/ oc anamme saadan methielp i Guds fryct/som wi ville her effter see/ met huad hiertelag oc mening/Adam anammede sin Euam aff Gud / paa det Ecteskabs

kærlighed oc glæde/skal icke vare/en eller tho vger mellem Ectefolck Men at det kand vare saa lenge som de leffue met huer andre her i Verden.

Den tredie Ecteskabs Dieffuels fristelse met huilken hand legger sig mod dette Gudz raad som er/ at der skal ekon være tuende personar sammen i Ecteskab oc icke flere.

ARamdelis siger Moses/at Gud beslutte de i sitraad / hand vilde forskaffe Adam en met hielp/som skulde vere hoss hannem ok icke flere/ effter den samme Guds mening oc raad annam̃er Adã

ſin Euam/ſom hans eniſte
oc alſomkæriſte hielperinde
vender ſit Hierte / ſind / oc
tancker aleniſte til hende/
begere ingen anden/oc det-
te gør hand aff den natur/
ſom Gud haffuer indplan-
tet i hannem/oc giffuer met
ſtor aluorlighed Ecteſkabs
kerlighed til kende/i det hād
ſiger/ at mand ſkal forlade
forelderne/oc henge ved ſin
huſtru/ oc de ſkulle bliffue
baade it kød/ ſaadā hiertēs
venlighed oc kierlighed/ for-
nemme ſomme Perſoner i de
ris Ecteſkabs begyndelſē/
Men der er dog ringe at ac-
te imod den ſtore venlighed
oc kærlighed/ſom vaar imel
lom Adam oc Euam før end

de fulde i Synden/ oc haff-
de saa bleffuit frami hoss
alle deris effterkommere/
haffde icke Mennisken
bliffue formedelst Dieffue-
len oc Synden forderffuit/
Da haffde huer Mand hul-
dit sin Hustru/ for den al-
somskøneste oc kæriste der
kunde vere i Verden/ oc al-
tid hafft hende i Hiertet oc
sind/ oc saadant haffde da
skeet/ foruden alle onde oc
wtuctige tancker oc bege-
relser/ oc foruden nogit skal-
cke øye/ om huilcket Chri-
stus taler Matth: 6. Huor
veldige/ oc bitterlige/ Sa-
than haffuer lagt sig imod
dette Gudz raad/ oc sønder
brød det/ beuiser Verdsens

Historier aff begyndelsen/ oc ind til denne tid / At hand haffuer kulkast Guds orden/oc oprettet skreckelige horeri/oc wrenhed/wanseet/at Gud haffuer haardelige lagt sig imod saadan Synd/met syndfloden/met Jld/Suogel oc Beg/ned aff Himmelen/met Blodstyrtnind oc anden wlycke/ baade hoss sit egit Folck/ oc hoss Hedninge/saa at der er hart at ingen synd vdi Verden som Gud haffuer saa tit oc haardelige straffit som Horeri oc wtuct.

Oc om der er end mange Ectefolck som vilde gerne verie sig/for den Ectestabs Dieffuel at de skulle

icke met gerningen forbirge
sig mod Ecteskabs bond/
saa er dog alligeuel icke
mange/som i denne forderff-
uede natur/kunde sige sig fri
for onde tancker oc begerin-
ger/men haffue nock at gø-
re met deris skalcke øyne/ At
endog de ere icke horefolck/
som mand burde at stene ihi
el/Johan: 8. Saa kunde de
dog icke aarsage sig/at de
haffue ey vtuctige tancker/
oc skalcke øyne/ Math. 5.
Thi den Ecteskabs Dieff-
uel/ haffuer vor forderffue-
de natur bunden oc dragen
den fra en ond løst til en an-
den / kød oc Blod følger
hannem ocsaa gerne / oc
vender øynene bort fra sin

egen methielperinde/oc seer sig langt omkring/met det skalke øye/oc tencker altid en andē Quinde er venligere skøner oc bedre en hanss egē er/Oc skeer tit at en haffuer en saare skøn/erlig/oc tuc-tig Quinde/ bliffuer alli-geuel aff Ecteskabs Dieff-uel tagen til fange/at hand tencker/ en anden at være langt skønere/Som wi haff ue Exempel i den mectige Guds mand Dauid / huil-cken den tid hand haffde nogle hundrede Quinder/ iblant huilcke der vaar(vdē tuil) māge deylige/dog ven der hand sine øyne fra dissē alle sammen/ hen til Vriæ Hustru / J lige maade

regerede Ecteſkabs Dieff=
uel Salamonis hierte oc
øyne / huilcken der haffde
flere deylige Quinder end
hanſſ Fader haffde/allige=
nel iblant 700. Ecte Qnin=
der/oc 300. Bolſkaff/beha=
get hannem ingen ſaa vel
ſom de fremmede Moabi=
tiſke Quinder/Huilcke ſom
vaar hannem (paa religio=
nens vegne) aff Gud/for=
budne / Oc om den Ecte=
ſkabs Dieffuel kand icke vi=
dere bruge ſin liſtighed ib=
lant Ectefolck end aleniſte
vdi deris øyne oc tancker/
dog gaar ſaadant icke aff
foruden ſkade / Ecteſkabs
kerlighed oc venlighed bliff
uer der met vdſluct / eller

formindſket/ Hierterne bliff=
ue vent fra huer andre/
Had / oc affuend voxer/
Kiff/ trætte/ wſamdrectig=
hed / Ja riffuen oc ſlaen ta=
ger vndertidē offuerhaand/
ſaa der bliffuer da (ſom
mand pleyer at ſige) thy
kød/ naar de ſla huer andre/
Saa at den bittre røg it
driffuer Manden vd aff
Huſſit/ oc Huſtruen tyckis
ocſaa at huſſit brender/ De
ere nødigt hoſſ huer andre/
den ene glæder ſig/ naar
hand er fra den anden/
Manden ſeer gerne at hanſſ
huſtru er i badſtuē end i huſ=
ſet/ huſtruē ſeer helder hen=
dis mād er paa torffuit end
kamerſit/ heller i ſtegerſit.

Her aff kand mand see (om Ectefolck tage sig icke vel vare) met huad listighed/oc behendighed/Ecteskabs Dieffuel/driffuer dem langt fra huer andre/Huilcket Gud haffuer dog tilhobe føyet i it Kød / Om saadan en stor / skreckelige/ oc fordømelige wro oc vonlycke/at Satan rycker den ene fra den anden/ vil ieg intet tale / Men saadanne skulle vide / de høre Dieffuelen til/vden de gøre pœnitentz/Huem skulde de ellers høre til/ naar den ene slar Rander/ oc den anden gryder sønder / Faderen lader sønnen gaa bag sig lige som hand skulde tuile paa/om det er hans Søn/Moderen

lader Dotteren gaa faar sig / efftherdi hun er viss paa det er hendis Dotter / Saa at det skal være it klogt Barn / der kand kende sin Fader etc.

Der faare gøris det storlig behoff / ocsaa hoss de frommiste Helligen i Verdē / at de see sig vel faare / oc lære at kende den Ecteskabs dieffuels skalckhed / at de kunde effter Gudz Orden leffue hoss huer andre venlige oc kerlige i enighed oc rolighed / huilcket de kunde vel gøre / naar de see til Guds ordē oc skick / oc besynderlig giffue act paa Mosi ord / som hand her siger / At Gud haffuer giffuit huert Men-

niske sin met hielpere/ Det Gud giffuer it Menniske/ det bør hannem io at behage vel/oc acte det for en herlig skenck oc gaffue/Der til met kand en Christen beholle sin Ecteskabs kerlighed/mod den Ecteskabs Dieffuel/naar hand vil idelige betencke den første kærlighed / hand haffde paa sin Brylups dag til Bruden/den tid hand holt hende for den alsomskøniste/oc frommiste/ huilcken haffde altid i hu oc tancke/lige som hun stod stedse for hans ansict oc vilde icke gerne være fra henne en hal time rom/ oc maatte vel lide (som mand pleyer at sige) at

hand kunde bære hende met
sig / i en Sudel taske / huo
der kunde idelige beholde
saadanne tancker i Ecte=
skab/ den kunde vel leffue
vdi samme Stat / effter
Guds vilge i venlighed oc
kerlighed / Saadanne Ec=
tefolck findis mange/at den
ene er ilde til freds/naar
den anden vandrer nogen
sted hen / oc kunde icke være
rolig eller glad/for de kom=
me til sammen igen/Oc ty=
ckis saadanne Ectefolck
som haffue leffuit sammen i
30. eller 40. Aar/at det er
ekon 2. eller 3. Aar siden de
komme tilhobe. Hoss saa=
danne Ectefolck boer Gud/
oc kand icke seyle/der er ey

velsignelse / fred / enighed / oc lycke / hoss dem: Oc endog Ecteskabs Dieffuel er vred paa saadanne Folck / oc legger vind paa hand kand indskyde onde tancker i deris hierter / saa lade de dog de same falde vd igen / Oc dette er den beste konst Huo der kand den / Der faare / paa det den første kerlighed maatte altid bliffue varactig hoss Ectefolck / da er det behoff som S. Pouil siger / at den ene fordrager den andens skrøbelighed / oc see alenniste til de gode oc gaffn / mand haffuer aff sin Ecte stolbroder / oc icke til det onde der kand findis iblant / oc tencker ved sig / at

haffde hand anamet en anden/da(kand ske) hand haff de intet forbedret sig/ Der faare formaner ocsaa den hellige Paulus Mende ne / at de skulle elske deris hustruer/ lige som Christus elskede sin Menighed/hues wrenhed hād skiulte/ oc ren sede/oc siger fraa i/at Manden skal elske sin hustru/lige som sit egit Legome/hues w renhed oc slemhed hād skiuler/oc vil ekon lade til siune de lemer sō skøneere. Thi vil de it par Ectefolck icke lide huer andre/oc de fordrage huer anaris skrøbelighed/da er det at besørge/at de gaa begge til grund oc falde i ec teskabs Dieffuels snare/Om

en from tuctig Quinde som fordrog hendis Mands brøst / ved nafn / Hiero/ den tid en anden kaste hannen for at hans Aande luctede ilde / Gick hand hiem til sin Hustru/oc bleff fortørnet / at hun vilde icke selff sige hannem det / Da suarede hun oc sagde / at hun haffde icke megit actet det/men mente at alle andre Mend luctede ocsaa ilde / J lige maade giorde ocsaa Paulus Æmilius en viss oc mectig Romere/ den tid hand fornam saa stor breck / met sin Hustru / oc hans venner der formerckte / da spurde de hannem at / hand brøst hans Hu=

ſtru haffde / efſterdi hun vaar ſkøn/tuctig/oc fructſommelig / da vilde hand icke obenbare hendis ſkrøbelighed / Men viſte dem ſind Sko oc ſagde/Er denne ſko icke ſmuck oc ny / i vide alligeuel icke huor hand trycker mig/ Her ſkulle wi ocſaa tale om dem/ſom ingen holder at vere ſkøn nock/end dog Gud haffuer giffuit dem deylige Quinder/dog ſee de alligeuel alligeuel altid effter ſkønere Quindfolck. Men det er til forgeffuis at vnderuiſe dem / ſom giffue ekon act paa en liden beſmittelſe/ ſom kand vere i deris Huſtruers anſicter/oc icke paa

deris tuctighed/oc kerlig-
hed/Som den Hedning sag
de/ Quid tibi formosa, si non
tibi casta placebit? Det er ska-
de/ at den som kommer en
from Quinde/at hand giff-
uer mere act paa hendis
skønhed / end paa hendis
tuct/oc ærlighed. Den skal
vocte sig for det/en anden
Hedning siger / Lis est cum
forma magna pudicitiæ, Skøn
oc from/ vil icke altid vere
sammen.

Den Fierde modstandelse/ Met huilcken Ecteskabs Dieffuel/ legger sig imod Euæ Skabning/som bleff skabt aff Adæ Rebben oc Side.

Den

DEn tid GVD i ſit egit raad/haffde beſluttet/ at hand vilde ſtigte Ecte-ſkabſtat/ beſcriffuer Moſes framdelis / at Gud giorde ſit egit raad fyldiſt met ger-ningen/ Oc lod en dyb ſøffn falle paa Adam/oc tog it Rebben aff hans ſide oc ſkabte Euam der aff/paa det alſom ſkønniſte/oc paa det ſiſte ledde hende til A-dam och tilhobe føyede dem.

Huor flitelige Ecte-ſkabs Dieffuel haffuer giff-uet act paa deñe Guds ger-ning/ ocſaa ganget til raad met ſit ſelſkab / huorledis hand kunde forderffue den-ne Guds orden oc ſtick/

det vilde wi nu fram delis
kortelig see/paa det wi kun=
de lære at kunde hans
kalckhed/ oc diss flittelige=
re vocte oss der fore / Thi
det maa wi altid forsee oss
til Dieffuelen/ at hand leg=
ger vind paa/alt det Gud
haffuer vel giort/ Der faare
kallede de gamle/ Dieffue=
len Guds abe/i det at huad
hand seer Gud gøre/ det vil
hand strax efterfølge/dog
til Guds gernings forderff=
uelse/Oc her aff er det ord=
sprog kommen/ mand ple=
yer at sige/ Huor Gud byg=
ger en Kircke der bygger
Dieffuelen en Capelle hoss/
Der faar ville wi nu see/
huad Ecteskabs Dieffuel

haffuer opbyggt/ mod Gud skabning / met huilcken hand bygde en Quinde aff Adæ Rebben.

Først siger Moses / at Gud skabte Adam met hielperinde/ i men hand laa i en dyb søffn/ oc viste diss imellem intet aff huad der skede/ Oc det samme som hand giorde den tid ved Adam/ det vdretter han end nu i dag i Ecteskab/ (om det gaar ellers ret til) Oc kommer it par Folck/ til hobe i Ecteskab/ saa at de forundre sig der paa/ Oc begriffuer sig vel vnder tiden at Brudgom̃en er fød i lante Duoben/ oc Bruden er fød i Dañarck/ oc bliffue lige vel tilhobe føyet i Ecteskab/

aff kand mand lettelig for-
fare/ oc beslutte ac Ecteskab
er end nu i dag Guds ger-
ning / io saa vel / som den tid
hand tilsamen / føyede Adā
oc Euam / Met deñe Guds
gerning / vil Satan ocsaa
haffue at skaffe paa det / dē
skal icke begyndis oc endis /
effter Guds orden oc vilie /
Men først driffuer hand vn
ge Folck til / at de skulle aff
wberaad mod / gribe til / hu-
ad forkommer / den ene aff
ond lyst oc begering / den
anden aff druckenskab / Den
tredie aff andre letferdige
aarsager/ oc til eggelser/ for-
vden Guds paakaldelse / oc
andre tilbørlige meddeler
etc. Aff saadan en hastelig

begyndelse/ gør Ecteskabs
Dieffuel ocsaa en suar ende/
hand vdretter strax i saadã
Ecteskab huad hannem ly=
ster/saa at mange saadanne
Ectefolck (naar den onde
lyst/oc druckenskab er for=
gangen) løbe fra huer an=
dre met Føderne/før en Hen
derne bliffue rettelige sam=
men lagd / kand hand icke
der komme dem til / effter
sin forsæt/ saa vender hand
dog Hiertene fra huer andr/
saa de falde siden i horeri/
oc kome der offuer i Liffs oc
siæls fare helder ocsaa for=
skaffer det saa/at de skillis
fra huer andre/eller ocsaa
leffue met huer andre i had
oc affuend/oc æde oc bide at

huer andre/vden affladel-
se/ind til de komme i graff-
nen / oc end dog mange
fromme Mennisker legge
sig der vdi / at ville fordra-
ge dem / dog sker saadant
til forgeffuis / ont bliffuer
ont.

Til det Andet/saa kom-
mer Ecteskabs Dieffuel vn-
ge folck til/at de skulle icke
bide effter den som Gud vil
tilføye dem men begynde
aff deris egen tycke/at see
hen til stor rigdom/mange
veldige slegt oc venner/
huilcke de megit mere acte/
end Gud/oc hans velsignel
se / hoff saadanne haffuer
Ecteskabs Dieffuel / mere
end vundet legen/ oc griber

der vdi met begge hender/
oc vil ſelff alene vere Herrer
oc Regenter i ſaadan Ecte=
ſkab/bruger alle de midler
hand kand / at deris gods
oc pending kand forſuinde/
oc at Slect oc venner ſkulle
icke videre hielpe/ paa det
ſiſte ſaa forſuinder kerlig=
heden met Pendingene/ oc
armod ſlas dem til/da kand
mand lettelige betencke/
huorledis det vil ſiden haff=
ue ſig i deris Ecteſkab/ ſaa
at Dieffuelens faarſet gaar
vel for ſig baade met Hore=
ri/oc anden ond veſen.

Til det tredie/Regerer
Ecteſkabs Dieffuel/mange
vnge perſoners øyne/at de
inted i Ecteſkabs begyn=

delſe/anſee vden aleniſte ſkønhed/foruden Guds paa kaldelſe/Der leer Dieffuelen at/Oc ved vel/at den ſkønhed bliffuer icke varafftig Men forſuinder/ oc foruiſner/ſom blømſter paa marcken/naar denne aarſage til deris kerlighed tagis bort/ſaa forſuinder ocſaa kerlighed/Naar den er forſuunden/ſaa kand Sathan anrette allehonde vlycke.

Til det fierde/kand Ecteſkabs Dieffuel i ſaa maade (ſom nu ſagt er) faa ſin fremgang/ſaa vender hand bladet om/oc læſer dem en anden text/oc affuender deris øyne oc Hierter fra Guds orden/ oc velſignelſe/hen til deris nering

oc vnderholding/ oc gører skarpt regenskab/huor mange/Dagene ere om aarit/oc huor megit mad oc dricke/ huor mange klæder / sko/ pendinge/dem behoff gøris aarit igennem/oc tencke icke/at den samme Gud som haffuer ordinerit Ecteskab/ kand formedelst sin velsignelse/io saa vel føde viij. eller x. Mēnisker/som it menniske/Naar de i saa maade legge deris regenskab / saa summerer Ecteskabs Dieffuel den/oc affskrecker dem der met/fra Ecteskab/oc de forhale tiden/oc før end de tage sig vare/ falde i horeri / oc samler Guds vrede paa sig/saa at de kunde si-

den neppelige komme vdi it lyckſaleligt Ecteſkab / ſaa de maa ſiden betale met deris egne Huſtruer/det ſom de haffue vdi lang tid opbaarit / eller ocſaa bliffue ellers beladet met anden Guds straff/ſom er vfructſommelighed / ſiugdom/oc anden vlycke. Somme Menniſker drage Ecteſkabs Dieffuel aldelis fra Ecteſkab / at de der vden for leffue alle deris dage i vrenhed/dem ſelff til en viſſ fordømelſe. Men kand hand icke i ſaa maade faa bugt met dem/Saa drifffuer dog den Ecteſkabs Dieffuel / Saadanne (ſom ſørge for deris nering) hen

til Gerighed/ riffuen oc
kratten/oc til en vgudelig
handtering met huilcken
deris ſamuittigheder bliff-
ue beſuarede/ oc kommer ſi-
den vfred/oc vſamdrectig-
hed mellem Ectefolck/ at
den ene vil icke vere ſaa ka-
rig/ oc ſparſommelig ſom
den anden/ icke ſaa flittelig
til at ſamle Gods oc pen-
ding tilhobe etc. Der plage
de huer andre met/dag oc
nat/hoſſ Bordit/oc i Sen-
gen/oc ſaa vndertiden/for
en ring ting/ſom icke er en
Luſſ verd ſom mand pleyer
at ſige.

Denne Ecteſkabs Dieff-
uel/ ſom i ſaa maade kom-
mer Menniſken til at giff-

te sig/effter sit egit gode ty=
cke/oc fri vilie skal en Chri=
sten støde til bage/met disse
ord/at Gud skabte Adam en
hielperinde / oc ledde hen=
de til hannem/ oc vide/ at
huad Gud giorde den tid
met dēne orden det gør hād
end nu i dag Joan. 5. Oc
saadā gerning legger ocsaa
Christus sin Fader til/oc si=
ger / huad Gud tilsammen
føyer/skal inted Menniske
at skilse/Der faar skal ingen
tage sig Guds gerning til
Men soffue oc huile sig met
Adam/oc lade Gud raade
for sagen/ oc anamme met
tacksigelse det hand beski=
cker/oc lade sig det vel beha
ge/ det Gud giffuer/ huad

heller hund er alſöſkøniſte/
eller medel maade ſkøn/ rig/
eller arm/ Oc vide i ſand-
hed/at Gud ſom er rig oc
mectig/Herre oc Fader/giff
uer ingen aff ſine Døtter vd
foruden en beſynderlige
Morgē gaffue/Giffuer hād
hende icke det paa anſictet/
ſaa giffuer hand dog det i
hendis fromhed erlighed/oc
tuctighed/oc deler ſaadañe
ſine gaffuer vd ſom han-
nem tyckis gaat være/Der
faar holder mand det for en
dorlig ønſke / At en mand
bider effter en ſkøn/from/oc
rig Brud/Det er for megit
paa en tid/Saadanne gaff
uer / finder mand ſielden
hoſſ en Brud/Gud giffuer

icke en allene saadant/Det
er dog vist/ at hand giffuer
ingen aff sine Døtter blot oc
bar vd/ foruden morgengaff
ue/ hun fører io nogit god
met sig/Der faar skal mand
lade sig nøye/ met det Gud
giffuer / oc tage til tacke/
Oc icke see paa en anden/
huor skøn/slet / ret / oc rig
hun er. Thi det ene Men=
niske haffuer vndertiden
nogle gaffuer aff Gud/ som
det andet icke haffuer/Saa
er det fordi det beste raad/
at mand soffuer met Adam
oc lade Gud beskicke oc be=
stille en god methielperin=
de/ Thi en from Quinde
kommer dog aff Herren/
som Salomon siger / oc icke

aff vor egen vduellelse oc gode tycke.

Den Femte nød/met huilcket Ecteskabs Dieffuel/legger sig imod Euæ skabning aff Adams side/som betyder Ectefolckis enighed oc kerlighed.

FRemdelis bescriffuer Moses/at den tid Adam vaar fallen i en dyb søffn/tog Gud it Rebben aff hans side/paa huilcket der hengde (wden tuil) ocsaa kød paa/Som Adam selff bekende/der hand befattede begge oc sagde Det er ben aff mine ben/oc kød aff mit kød etc. Her aff kunde wi

vel forstaa huilken stor ven
lighed oc samdrectighed|de
haffde bliffuit mellem Ec=
tefolck/haffde icke Mennis
kens nature bleffuit forderf
fuit Da haffde den ene elskit
den anden som sig selff/foru
den nogen wuillighed/ oc
modsigelse/Oc da saa ocsaa
S. Pouel hen til Guds skab
ning/ oc orden/der hand
sagde/ J mend elsker eders
hustruer/ som eders egit le=
gomme/huo som elsker sin
Hustru|hand elsker sig selff/
ingen hader sit egit legom=
me/men føder oc vederque=
ger det/kunde det saa gaa
til i Ecteskab/da befundis
icke saa megen wlycke der i
Thi ingen hader sit egit le=

demod/skærer det aff/oc kaster det fra sig/om det er end skabet oc besmittit/men hād renser oc læger det/ Saa bleff ocsaa horeri/oc wtuct ned lagt/ naar den ene holt den anden/for den skøniste ledemod/da lengdis mand icke effter it andet/om hans egit ledemod/vore end krogit/oc knortigt/At der haff de bleffuit saadan en stor ki erlighed i Ecteskab effter guds orden/ det giffner end nu en gnist til kēde/aff saadan/ ecteskab kerlighed som er bleffuit i naturen/at mād finder vel de mend/som haff ue deris hustruer saa kære sō dem selff/at de ville voffue deris hals for fem/før end

dem ſkulde ſke nogen for-
fang/Men huad for mact
oc velde Ecteſkabs Dieff-
uel/bruger mod denne ven-
lighed oc kærlighed ſom bru
de at vere mellem Ecte-
folck/det ville wi nu ſee/paa
det wi kunde vide at Sa-
than hader alſommeſt Ec-
tefolck / oc at wi diſbedre
kunde vocte oſſ for hans
liſtighed.

Førſt griber Sathan
ind i Ectefolckis Hierter oc
ſind/oc vil vddrage den ret-
te kærlighed Ectefolck bur-
de at haffue til huer andre/
efftерdi de ere it Kød / oc
giffuer dem aarſage der til/
At mange (icke langt effter
brulupet) haffuer ſin Heſt/

eller hund/kærer end ſin hu-
ſtru/mangẽ lengis effter ſin
Huſtruis død/oc ſørger icke
mere for hende/ end hand
haffde tabt en gammel
taſke/hand forſkreckis naar
hun leggis ned vdi Graff-
uen/lige ſom en Aſen/ naar
ſecken falder aff hannem/
Saa gaar hand paa loff-
te/ icke at hand vil henge
ſig der/ Men at hand kand
ſee ſig om vdi gaden/effter
en anden.

Til det andet/ Naar
den Ecteſkabs Dieffuel
haffuer i ſaa maade ſtuckit
ſin ene fod ind imellem Ec-
tefolck/oc affſkild Hiertene
fra huer andre/ ſaa ſticker
hand ſiden den anden fod
ind met/oc vil ocſaa ſkilie

Legommerne fra huer an-
dre/oc gør aff it Kød/tuen-
de kød/kom̃er dem til at de
gide icke lide/ eller seet huer
andre/saa at de bliffue kede
aff graapenbrad/oc lengis
effter vildbrad/Som mand
ocsaa vel forfarer / huad
Dieffuelen kand vdretter i
denne sag / At mangen som
haffuer en skøn / deylig oc
from Quinde / vender sig
dog fra hende / hen til en
slem skarns seck.

Til det tredie/Er det
saa Sathan kand i saa maa
de (som sagt er) inted vd-
rette hoss somme Ectefolck/
Da lader han alligeuel icke
aff/at bruge andre middel
til at gøre it kød til tuende

kød/at om hand kand icke
plat atskilie dem/da faaer
hand dog wkrud iblant dē/
saa de falde fra den venlig=
hed/oc behagelighed/ som
den ene skuldehaffue til den
anden/ oc begynde at hade
huerandre/ kiffue oc trette
bande oc sende / knurre oc
murre at huer andre/oc vn=
dertiden før end de bliffue
rettelige forligt/da kommer
hand en anden wlycke / oc
perlement aff sted/oc opten
der en ny Ild aff en liden
gnist/paa det/at Guds or=
den oc vilie/skal io icke haff
ue sin fremgang i Ecteskab/
her hoss bør oss ocsaa at for=
klare met en Historie / huor
treskelig Satan legger

sig ind imellem Ectefolck/
at hand kand gøre wfred
iblant dem/Det vaar it par
folck som begynte at leffue
i kerlighed oc enighed met
huer andre/ oc toge sig vare
for den Ecteskabs Dieffuel/
saa at hand selff ingen buct
kunde faa met dem/Saa
tog hand fordi en gammel
Trolquinde til raad/oc loff-
uede hende it røt par sko/
om hun kunde komme we-
nighed i mellem dem/ Den
gammel Quinde gick hen til
Hustruen/ oc sagde til hen-
de/at hendis Mand haff-
de i sind/at vilde myrde hen
de/oc til it tegen/da skulde
i finde en rage kniff liggen-
dis vnder hans hoffuit Pu-

de/oc gaff hende det raad/
at hun ſkulde ocſaa legge
en kniff vnder ſit Hoffuit/
oc komme hendis Mand
tilforn / Der effter ſagde
hun til hendis mand/huor=
ledis hun vilde gøre han=
nem det ſamme / hand acte
at gøre hende/der hand det
fornam/ ſaa bleff hand før
rede/ oc ſkar ſtruben ſønder
paa hende/ Den tid Trol=
quinden kreffuede / de røde
ſko aff Dieffuelen/ oc men=
te hun haffde vel fortient
dem/ſaa racte hand hende
dem til/ paa en ſtang/ oc
ſagde/ Jeg kommer dig icke
nermer / thi du eſt langt
verre end ieg er/Om dette
er ſaa ſkeed eller ey / gøris

icke behoff nøye at randsa-
ge/men her giffuis dog met
at forstaa / huor bitterlig
Ecteskabs Dieffuel hader
Ectefolck / som ville gerne
leffue Christelige / oc vel
met huer andre / Mod saa-
dan Ecteskabs Dieffuels
argelist / oc at mand kun-
de bliffue varactig i den be-
gynte kerlighed oc enig-
hed/er dette det beste raad
oc medel/at Ectefolck kom-
me idelige ihu den baand oc
contract dem bleff giort i-
mellem i deris Ecteskabs be
gyndelse/oc holde den for it
Sacramente/ huilcket som
skal altid paaminde dem/
at de skulle leffue/ i kerlig-
hed/oc samdrectighed/ eff-

ter Guds orden oc vilie/oc
vide/at de ære icke nu mere
tuende kød/mē it kød/saa at
den ene skal elske den anden
lige som sit egit Legomme/
fly oc sky vsamdrectighed
oc ladekerlighed gaa for
sig effterdi/den er Gud al=
som̄estbehgelig oc vil gerne
bo hoss saadañe Ectefolck/
Der til met/til at beholde
saadan Ecteskabs kerlig=
hed/er det ocsaa saare gaffn
ligt at Manden boer hoss
sin Hustru met fornufft/eff=
terdi/ som S. Peder siger/
hun er it skrøbeligt kar/
Quindfolck haffue megen
skrøbelighed/ere icke altid
ens til sinde/kūde lettelige
lade sig fortørne/Der faar

effterdi Manden er ſtercke=
re oc klogere/ ſkal hand icke
ſaa lettelig lade ſig beuege
til vrede/ At lige ſom verd=
ſlige Regentere nødis til at
ſee tit oc offte gennem fin=
gre/ megit høre oc ſee/ lige
ſom de hørde oc ſaae det
icke/ Som mand pleyer at
ſige Qui neſcit diſsimulare,
neſcit regnare, Huo ſom kand
icke vndertiden ſee gennem
fingre/ den kand icke rege=
re/ J lige maade/ om det
ſkal ellers gaa vel til vdi
huſſ Regimente/ ſkulle Men
dene ocſaa ſkicke ſig/ Der
faar er det vel rettelige
ſagt/ At der hører io ſaa
ſtor konſt oc forſtand til
rettelige at regere en Hu=

ſtru/ſom at regere it lempe=
lige land / Der hoſſ ſiger
mand ocſaa/ at met ſlaen
gører mand icke fromme
Quinder/ Thi ſlar mand en
fanden vd / ſaa ſlar mand
ni ind igen / kand monden
met ſin fornufftighed / oc
fromhed/ gøre en ond oc
wfornufftig Quinde noget
frommere/da er det bedre/
Som wi haffue Exempel
aff en from mand hoſſ Hed=
ningerne / ſom hed Socra=
tes / mig tyckis dog hand
haffde ladit Doctor Se=
mand tide for ſterck ind i
Huſſit/ oc tuiler mig / paa
om mange andre ſkulde ve=
re ſaa megit tolmodige/det
vaare icke heller gaat/Dog

vdrette hand mere met sin
tolmodighed / end hand
haffde brugit sin Regimen=
te/paa det alsomskarpiste/
Oc en deñe Historie/Same
Socrates haffde vnderti=
den Alcibiadem til gest/da
bleff Hustruen (som hed
Zantippa)saare vred/oc reff
hastelige Bordogen / oc
Maden aff bordet/Da bleff
Alcibiades fortørnet / oc
spurde Socratē at/ hui hād
kunde fordrage saadan ond
skab/Da suarede hand kant
du dog holde din Høne det
til gode/at hun fluer vnder=
tiden paa dit Bordt / oc
bryder glass sønder/oc om=
uelter huad der er/Ja/sag=
deAlcibiades/hønē gør mig

gode æg/Da ſagde den an=
den/Saa føder min Zantip-
pa mig ocſaa deylige børn
Oc der Zantippa vilde icke
lade aff at ſende oc knurre/
ſagde hun/ kære Socrates
mig venderer/ du kant lide
ſaadan knur/hand ſuarede/
kant du dog lide at tridſen
knarcker offuer din brynd/
En gong/ſom Zantippe løb
effter hannem paa Gaden/
oc reff klæderne aff Lego=
met paa hannem/Da bad
Folckit ſom det ſaa/ at hãd
ſkulde ſla/Ja (ſagde hand)
ieg fornemmer i ville gerne
wi ſkulde ſlais / Paa det i
kunde haffue nogit at lee at
Men naar Socrates vilde
gøre hende meſt til mode/

oc fortred/da tagde hand stille/Det haffde ner bryt hiertet sønder paa hende. Thi en ond Quinde/oc Dieffuelen ville ingen lunde være foractede.

Saadan Histori giffuer ieg ekon der faar tilkende/ til at forklare det som før vaar sagt / huorledis en mand skal leffue fornuffteli ge met sin Hustru/oc rette megit mere gaat vd met sin fromhed/end met slaensenden/oc banden/Saa at en visf oc forstandig mand kand vel komme en ond hustru i laffue/huilcket som icke kand ske/met offuermaade vold/oc tyranni/dog tyckis mig alligeuel icke at være

raadeligt / at mand lader Doctor Semand ride saa sterk i hussit/ som nu sagt er om Socrate.

Den Siette skadelige forhindring / som Ecteskabs Dieffuel gører/ mod Euæ skabning aff Adams side som betyder Mandens herredom offuer Quinden.

VJ haffue her til besynderlige handlet om Adam / det er/ huorledis Mendene skulle haffue sig mod deris Hustruer / oc beuare sig for Ecteskabs Dieffuel/ Nu ville wi ocsaa tage Euam for oss oc høre huorledis Quinderne skulle skicke

ſig mod Mendene/paa det/
de kunde ocſaa forfremme
fred/oc enighed/Ecteſkabs
Dieffuel til tratz / huilcket
dem bør dog paa begge ſi-
der at gøre/ſaa megit dem
mueligt er.

Først ſiger Moſes / at
Gud ſkabte Euam/icke aff
Adams hoffuit/ icke helder
aff hans Føder / men aff
hans ſide huor aff wi be-
ſlutte/ ſaa megit ſom Euæ
ſkabning tilhører/at hun er
ſkabt Adam til en hielperin-
de / oc regenterinde / icke i
mindere helder ſtørre ver-
dighed en Adā/ men at hun
ſkulde være i lige verdighed
ære / oc herredomme met
hannem/ Saadan lige ære/

oc mact/haffde vel tient til enighed/oc venlighed/i Ecteſkab/ Thi huor det gaar lige til/der er fred oc enighed. Det kand beſønderlige beuiſes der aff at Gud ſagde icke aleniſte til Adam Dominare/Regere/men ſagde ſaadant til dem begge/Dominamini/værer herrer offuer alle Diur paa iorden.

Til det andet / At de vaare huer andre lig i mact oc ære/ forklaris ocſaa i det 3. Capit: Met den ſtraff ſom Gud/ degraderet Euã met / for ſynden ſkyld / oc tryckte hende nogit nid mere vnder Adãs ſide/men dog icke vnder hans føder/men giffuer hende vnder hans

Regimente / at hand skal der effter være herre/oc hun skal være hannem vnderdanig.

Til det tredie/see wi ocsaa saadant aff den gnist/ som er bleffuit i Quindfolck/ vdi denne forderffuede nature/At Quinden foruden den vnderdanighed som hun er hendis Mand skyldig / bruger alligeuel Priuilegijs mariti / Mandens frihed / stiger op vdi Mandens ære oc verdighed / lig met hannem / at bliffuer Manden en Bonde/ en Borger / en Magister/ en Doctor / en Herremand/en Greffue/Saa stiger han ocsaa op vdi samme

ære oc verdighed/Dette er nytteligt at vide/at wi kunde her effter diff bedre see/ Huorledis Ecteskabs Dieffuel paa griber Quinderne.

Men at Gud skabte Euam aff Adams side/huor faar saadant skede/ oc huor til det vaar nytteligt/ Der giffuer Ecteskabs Dieffuel/vel act paa/oc seer til saadan Guds gerning/ met krogede øyen/Oc veed huorledis hand vil bruge den imod Guds forsæt/til at anrette wenighed oc splidactighed imellem Ectefolck/Oc besønderlige der de vaare begge faldne i Synd/ oc Eua bleff nid=

tryct vnder hendis Mands
Herredøme / Da bekom Sa=
than aarsage / aff en skab=
ning / som Gud skabte aff
Adams side / at bekomme
formedelst Quinden megen
wlycke i Ecteskab / lige som
hand forsøgte sig tilforn
met Mendene / som wi haff-
ue giffuit til kende / Saa
griber hād nu fat paa Quin
den / som her efterfølger.

Den tid hannem vitter=
ligt vaar / i huad verdighed
Eua vaar skabt vdi / i be=
gyndelsen / oc huorledis hun
bleff siden nedtryct / saa
driffuer hand hende der
til / at hun skal legge sig
effter / at hun kand faa
den mact oc ære igen / som

hun haffuer miſt / oc tage
Regimentit fra Adams ha=
and / oc ingenlunde ſam-
tycke at Gud ſette hende it
tren eller thu neder bedre/
Men at hun ſkulde / met
villighed/ſige/ſom en Ro=
mere ſagde / Vbi qui non ſis
fueris, non eſt cur velis viue-
re, Saa at hun vilde langt
helder leffue i wfred oc w=
ſamdrectighed / end hun
vilde ydmyge ſig / Oc end
dog Dieffuelen haffuer icke
ſaadant kundit fuldkomme
hoſſ den fromme Euam/hu
ilcken ſom haffuer (vden
tuil) huldet ſig mod Adam
vdi al vnderdanighed/Saa
forfare wi dog alligeuel/
Huorlunde hand driffuer

ſit ſpil hoſſ hendis Døtter/ Oc efſterdi Quinderne kunde inted verre taale paa Jorden/end at de ſkulle være deris mend vnderdanige/ oc bucke ſig for dem / Der faare tencke de til/ Huorledis de kunde kaſte ſaadan byrde aff deris ſkuldre oc velde ſig ind i Mandens Regimente/ oc herredømme/oc ſette al deris velfert der paa ſkøtte inted/de giffue hug vd helder tage hug ind/oc kommer der viſſelig ſtrid / effter ſaadan Herredoms attraa oc begering/ Som en Hedniſke Poet oc ſagde/ Lige ſom der er ekon en Soel paa Himmelen/ſaa bør ocſaa at være en Re-

gentere/om det skal ellers
være fredsommeligt. Non
capit regnum duos, nec regna
socium ferre, nec tedæ sciunt.
Tho Herrer i it land/oc tho
Giecke i it huss forligis al-
drig / Som ocsaa Julius
Cæsar sagde / Hand vilde
helder være Fogit i en lands
by/ oc haffue Regimentit
alene/end hand vilde rege-
re i Rom/met en anden/som
hand icke helder gaff sig
til freds før end hand haff-
de formedelst stor Blods
vdstørtning bekommit saa-
dan Regimente/Lige saa-
dant spil kom̃er Ecteskabs
Dieffuel aff sted/iblant Ec
tefolck / At effterdi Man-
den er Regimentit befalet/

oc vil icke giffue nogen an-
den saadan ære/ Oc Quin-
den / aff Ecteskabs Dieff-
uels tilæggelse / vil icke være
tilfreds der met/ hũ vil met
mact/ haffue Regimentet
aff hendis Mands haand/
saa at der findes sielden
noget huss / vdi huilcket
Doctor Semand haffuer
ey fangit Regimentet /
Men huad onde der følger
effter saadan Sathans til
eggelse/ Det giffuer dag-
lige forfarenhed til kende/
Huorledis Ecteskab der
met forstørris/ Huss regi-
gimente om kuld kastis/
venlighed oc kerlighed vd-
slyckis / kiff / Trette / tue-
dract/ Banden oc senden/

ere de første retter om Morgenen/ Der aff voxer ocsaa Anden stor wlycke / som er/ at deris bønner/ oc anden GVDS Tienniste forhendris/ Oc falde saa hen baade i Liffs oc Siels vaade.

Til det andet / Saa lader den Ecteskabs Dieffuel sig icke der met nøye/ at hand kand opheffue Quinderne vdi lige Regimente met Mendene / Paa det hand kand forstøre Guds Orden / oc bort tage fred oc endrectighed/ Men hand driffuer dem ocsaa (effterdi de ere skrøbelige kær) til saadan en dristighed/ at de ville icke aleniste

vere deris Mend vnder da=
nige som dem burde/ oc icke
helder alemiste sidde i lige
Regimente met Mendene/
Men traae effter at tuinge
Mendene plat nid vnder
deris Regimente oc befal=
ning / oc legge Manden
den Byrde paa/ som Gud
lagde hende paa/ Saadan
befalning tog Eua sig til
effter hun vaar forlaackit
aff Dieffuelen/ oc antuorde=
de Adam it Eble oc bød han
nem (som den første D. Se=
mand) at han skulde/ for=
uden gensigelse / anamme
det/ oc bidie paa det/ Oc be=
klagede siden Adam saa=
dant haardelige faar Gud/
oc sagde / Den Quinde du

gaffſt mig / hun gaff mig
det Eble/oc ieg aad der aff/
Och her vdi ville Eue Døt-
ter haffue deris Moders
art/Ja ſaa veldelige/at det
er en almindelige klage oc
plage/ baade i det Romer-
ſke oc Tørckiſke Keyſerdøm
me/ Huorledis Doctor Se-
mand haffuer Regimentet/
Som ocſaa Hiſtorier forkla
re/at vdi nogle land haffue
Quinderne ſet deris Mend
paa ſtole ved Rocken/oc
ſelff ført Regimentit alene/
oc regere Land oc Rige rc.
Det ſkeer ocſaa nu vdi dag i
mange ſtore Købſteder/ at
Quinderne købe / oc ſelie
ſom de ville ſelff/Oc er det
ſaa / Manden vndertiden

køber noget/naar Quinden er i Kircken/eller paa Taar-rit/behager saadan køb hen de/gaat oc vel/ Men behager det hende icke/da skal købet opslas / oc hendis Mandens ord skal inted gelde.

Saa siger mand ocsaa/ at vdi en stor Stad / ved stads Porten / hengde en stor side Flesk/ oc vaar scref fuit der hoss / at huilcken som haffde icke Doctor Simand hiemme/ den skulde tage Flesket bort / Oc der vaar i lang tid ingen som torde annamme det/ paa det siste kom en Bonde/oc vilde tage det bort/Da robte Porteneren til hannem

oc sagde/at vil hand tage Flesket bort/da skal hand bære det vnder Kiortelen/ Da suarede Bonden oc sagde / Det tør ieg icke gøre. Thi besmitter ieg min Skiorte/Da tager min Hustru imod mig naar ieg kommer hiem / saa ieg føler det/Der faar maatte hand lade Flesket henge/Offuer saadan Quinde Regimente/ gaff Cato/en viss oc mectige Romere/stor klagemaal for det gantske Romeske raad/oc sagde Vi Romere/ haffue Regiment offuer den gantske Verden/Men vaare Hustruer de haffue Herredomme offuer oss.

Men

Men huad for splitac=
tighed Satan bekommer
met saadan Regiment/giff
uer daglige exemple tilken=
de/oc gaar lige saa til/som
vdi Bøndernis oprør vdi
Tysk Land / Naar vnder=
danen vil være Herre / Oc
Herren skal være Suend/da
begyndis Krig oc Blod
styrtning / som ocsaa de
samme arme Bønder for=
numme.

Paa det Quindfolck
kunde vocte sig faar saa=
dan skreckelige Dieffuels hu
skud / Hoffmodighed oc
Dristighed/At de kunde op-
holde samdrectighed oc kek
lighed/oc at det kunde gaa
dem vel met baade til Liff

oc Siæl/Det ſtaar aleniſte
der vdi / At de ſkicke deris
tancker/ Gerninger / Leff-
nit/ oc Sind/ effter Guds
vilge oc befalning/At/ eff-
terdi Gud haffuer for den
oprynðelige Synd ſkyld/
degradiret oc ydmyget E-
uam oc alle hendis Døtter/
at de ſkulle icke ſidde i lige
Regimente imod Mendene
Men vere dem vnderdani-
ge/oc kende den faar deris
Herrer / Da ſkulle fordi
Quinderne gerne oc tolmo-
delige bære ſaadan Kaarſſ/
ſom Gud haffuer lagt dem
paa/oc giffue ſig met al yd-
myghed vnder deris mends
Herredømme/ Oc trøſte ſig
der met/at deris kaarſſ va-

rer icke euindelig/ men fanger suarlige ende/oc siden i drn anden Verden til Gud opheffue dem vdi den samme ære oc verdighed / som de haffde i begyndelsen i Paradis/ oc gøre dem da lige ved deris Mend.

Saadan loff giffuer den Hellige Petrus / den fromme Saræ/at hun ydmygede sig for hendis Mand/oc kaldede hannem Herre / oc som en Hedning sagde/ Æquo animo pœnam, qui metuere fuerunt, Det en haffuer forskylt / det lider hand diss taalmodigere / Fremdelis siger mand ocsaa vdi det almindelige Ord=

nen fan=
oc siden i
til Gud
hen sam=
ed / som
yndelsen
dem da
d.
f giffuer
us / den
hun yd=
hendis
hannem
Hedning
pœnam,
, Det en
det lider
digere /
and oc=
indelige
Ord=

Ordspraag / Feras, non cul-
pes, quod vitari non potest,
Det mand skal gøre Det
maa mand helder gøre
gerne / end vranguillighed
hielper inted / men gører
ekon det onde verre / der=
faar skal en from erlig
Quinde giffue sig velnilli=
ge vnder saadan paalagde
straff / oc icke stunde effter
lige Regimentet met Man=
den / Men gerne vnd den
Regimentit / huilcken Gud
haffuer befalet den / oc tol=
modelige forbide effter sam
me byrdis forledskilse / som
skal endelig ske / naar dette
syndige legom leggis til
huile oc ro.

Men

Men er det saa/ Quinderne ville icke effter Guds vilie / være tilfreds / Men ville kaste saadan paalagd Byrde fra sig / Oc vilde endelige slas met Manden om Regimentit / oc vinde hannem det aff met strid / saa tabe de alligeuel / Ocsaa hug til met / Thi Gud hielper da den sterckiste / Der faar er det de beste raad / at Doctor Semand / viger Doctor Hermen / oc vnder hannem Regimentit / paa det hun kunde dis bedre met vnderdanighed leffue i fred oc rolighed / end met oprør mod hendis Herre / leffue vdi idelig wfred / kiffuen oc tretten Met lydac-

tighed / oc vnderdanig=
hed / kand mand vnder
tiden formilde en Tyran/
Oc en from lydactige
Quinde/ kand i lige maa=
de tit bøye oc formilde
en knubuorden oc Tyran=
niſke mand / Ellers / ſom
mand pleyer at ſige/ kun=
de tho haarde ſtene
icke vel male
ſmaat.

Den Siuende paagribelse/ met huilcken Ectelskabs Dieffuel/ vil forderffue det ord som Moses setter fremdelis oc siger saa/ Gud bygde en Quinde aff Rebbenet som hand tog aff Menniskenn.

HEr bruger Moses it besynderligt oc wuonligt ord/ siger icke som til forne/ at Gud skabte Euam/ Men hand bygde hende aff Adams Rebben/ Huor met/ hand vil giffue klarlige til kende/ Huor

Huor faar Gud skabte E-
uam/oc gaff hannem hen-
de/som er/ Først paa det at
hand skal icke giffue sig fra
hende/som andre Diur gø-
re/ Men giffue sig i rolig-
hed hoss sin Quinde/oc byg-
ge oc bo hoss hende som
Adam ocsaa sagde/Der faa-
re skal en Mand forlade
Fader oc Moder/ oc henge
ved sin Hustru.

Til det andet / Giffuer
Moses met disse ord at
forstaa at Eua skulde væ-
re Adams methielperin-
de / formere Hussit / affle
Børn met huer andre / oc
optucte dem i G V D S
fryct.

Til det Tredie / vil hand ocſaa giffue der met tilkende / at Eua ſkulde være Adams Huſholderinde / at huad Adam ſamlede til Kelderen oc Stegerſit / det ſkulde hun holde til raade / oc ſee vel til gaffns i Huſit / den ſtund Adam vaar vde / oc arbeyde for den del hand ſkulde føre ind i Huſſit / Der faar kalder oc Paulus (til Titum 2.) Quinderne / Cuſtodes domus, Huſſ voctere / Oc der faar haffue ocſaa Hedningerne malet Venerem paa it Snegel huſſ / Giffuendis der met at forſtaa / at lige

ſom

ſom en ſnegel/drager altid
ſit Huſſ met ſig/ Saa ſkul-
le ocſaa Quinderne bliffue
i Huſet/ oc icke løbe der
hen/ ſom de haffue intet
gaat at beſtille/ Lige det
ſamme betyder ocſaa den
Sed/ſom mange ſtede bru-
gis i Brolupper/ At naar
Bruden opløfftis i hendis
brudeſeng/ Da er en liden
dreng beſtildet/ ſom ſkal
tage hendis Pantoffle aff
Føderne/ oc ſla dem til
Væggen met Søm/at paa-
minde Bruden der met/
at hun ſkal effter den dag
bliffue i hendis Huſſ/ tage
der vare/det hende bør at
ſkøtte.

Paa ſaadan Guds
gerning / giffuer Ecteſkabs
Dieffuel / ocſaa god act / oc
der hand ſeer / at Adam
haffuer bygd it Huſſ / hoſſ
huilcken hand ſkal huile
ſig / legger hand ſig førſt
mod Manden oc gører
(foruden Jld) en ond røg i
Huſſit / oc driffuer Man-
den / baade met hiertit /
tancker oc fødder / vdaff
huſſet betiligen om Mor-
gen / Førſt hen til Brende
vin / ſaa til Rinſſvin / ſiden /
til pryſſing / Saa at nærin-
gen oc bieringen forſømmis
der met / godſet vnyttelige
fortæris / Huſtru oc børn
ſidde hiemme oc lide hun-
ger oc tørſt / Der aff kom-

mer klammer oc trette imellem Ectefolck/naar Husbonden kommer hiem fulde oc galind / oc Hustruen er der ved vred oc wtolmodig/ saa følger der effter onde ord slag oc wfred/ Dissimellem stander den Ecteskabs Dieffuel bag døren oc leer/ alt det hand kand.

Der nest/ legger Ecteskabs Dieffuel sig ocsaa effter Quinden / Huilcken som burde at være hiemme/ effterdi hun er bygt til at være Mandens Husholderinde / Da befinder mand at vanartige Quinder løbe hen i atskildige Gader oc vraaer / oc acter inted/

 huor=

huorledis det haffuer sig hiemme/met hußholding/ oc naar de faa icke loff at bisse hen huor dem lyster/saa staa de stedse i Døren helder Vinduerne/ lige som husit brende induortis/ Men huad for onde huskud/oc mistancke/Mendene faa der aff/Oc huad trette oc hug der følger effter/det giffuer daglige forfarenhed til kende.

Til det vocte sig for denne Ecteskabs Dieffnels listighed/ oc at vndfly Kiff/ trette oc vfred i Ecteskab/ skulle fromme oc Christelig Ectefolck/ effter

effter Guds Orden oc vil-
ge begynde oc ende de-
ris Ecteſkab / Oc ſkal en
Ectemand førſt betencke
huorledis GVD haffuer
bygt en Quinde oc giffuit
hannem dem / Paa det
hand ſkulde haffue alſom
største lyſt oc vilge/til at
bo oc være hoſſ ſin Huſtru
oc Børn/leffue hoſſ dem/
oc holde dem til GVDS
fryct/ Siden ſkulde ocſaa
Quinderne giffue vel act
paa GVDS Orden / oc
ſkicke deris Ecteſkabs leff-
nit der effter/holde ſig hi-
emme vdi Huſſit/oc holde
til raad det ſom Manden
indſamler met ſin Sued oc

Hv Arbey-

Arbeyde/ oc tage sig ekon vare hiemme paa sit Embede / oc lade andre wdueelige Quinder / løbe hid oc did/Dandsee oc springe/oc bruge løsactighed.

Ville Ectefolck saa skicke sig paa begge sider/ da kunde de bo venlige oc somdrectelige hoss huer andre/At den ene er gerne hoss den anden / at det gører Quinden ont/naar Manden er fra huss / oc Manden er ilde til freds naar hand kand icke vere hoss Hustruen oc Børnene /
etc.

Det

g ekon
it Em-
wdue-
hid oc
nge/oc

ck saa
e sider/
nlige oc
uer an-
rne hoss
r gører
Man-
Man-
s naar
vere
oc

Det

Det Ottende stød/ som Ecteskabs Dieffuel gør imod det ord/ som Moses siger/ at GVD le- de Euam till A- dam.

HEr met giffuer nu Moses tilkende til en beslutning/huorledis GVD haffuer det saa forordinerit/ At Menniskens vilkaar skal icke vare saadant/ som wmelindis Creaturers vilkaar ere / at de maa tilhobe føye sig

huem oc huor mange de ville Men (som tilforne er sagt/om Adæ søffn) Da skulle de bede GVD/om om en god stoldbroder/ Thi som Christus siger hoss Johannem/at hans Fader arbeyder end nu i dag hoss/oc i alle sine creatur etc.

Dette veed Dieffuelen saare vel/Der faar lige som hand legger sig imod alle GVDS gerninger/Oc vil icke lade være gaat/det som GVD haffuer giort gaat/saa legger hand sig ocsaa imod denne GVDS gerning/

Oc

Oc driffuer Folck enten
til Horeri/eller ocſaa at de
ſkulle (GVD wadſpurt)
tage til Ecte/ effter deris
egen vellyſt oc tycke/Saa
at. de ere ſaare mange
Folck/huilcke icke GVD/
men Dieffuelen tilhaabe
føyer vdi Ecteſkab / Oc
effterdi Forælderne/Slect
oc Venner ere GVDS
metdelere / ved huilcke
hand tilføyer huer ſin
Ecte Perſon / Saa legger
Dieffuelen ſig til Mar-
cken imod GVD Oc
hand meddel / ſaa at Bør-
nene enten foracte dem/
Oc følge deris egen vel-
løſt effter / Oc gøre der
met

met Forelderne Hiertens sorrig / helder ocsaa kommer Forelderne til at forgribe sig imod GVDS Orden / at naar de ville forsørge deris Børn / Da see de meget mere hen til Rigdom / megen veldig Slect oc Venner / end til GVDS orden oc vilge / Huor aff der voxer siden megen wlycke / J det de ville / mod GVDS vilie / komme dem samme / Som haffue huercken løst eller kerlighed til huer andre / Saa leffue de ocsaa sigen vdi Ecteskab foruden kerlighed til huer andre.

Der

Der imod skulle vnge Menniske vel giffue act paa denne GVDS Orden oc skick / oc efftherdi en from Quinde kommer aff HERREN / Som Salomon siger / Der faar skulle de først før alting raadsla met hannem der om / oc bede hand vilde beskicke gode middel / Som kunde tilføye hannem en from Quinde / huilcken hand haffde skabt hannem til gode / Oc lade sig siden nøye met den GVD haffuer beskicket hannem.

Oc der faar skulle Børnene

nene icke foracte Forælder-
ne/Men lade dem giffte
sig/Effterdi/de ere de ret-
te meddeler/ forskicket aff
GVD der til/som de Hel-
lige Patriarcher oc haff-
ue giort/ som Bibelens
Historier vduiser/ huilc-
ket ocsaa vaar vonligt
hoss Hedninger/ Huess
Historier oc Exempler va-
ar faar langt at opreg-
ne.

Dissligeste skulle oc-
saa Forelderne oc For-
mynderne/ flittelige giff-
ue act paa/ oc tencke/ at
de ere inted i denne Dag/
vden meddeler oc redskaff/
til-

tilſkickne aff GVD / Oc at det ſtander icke altſammen vdi deris fri vilge / At giffue nogen bort/ Men de ſkulle flittelige randſage om det ſkeer effter GVDS Orden/oc om det er hannem ſaa behageligt eller ey.

FINIS.

H. G. H. B. D. A.

7

Prentet i
Lybeck / hoss Asswe-
ri Krögers Erff-
uinge.

Anno XCVI.

Oc findis til kiøbs hoss
Laurentz Albrechts
Bogfører der sam-
mestdes.

eti
lsswe
rff-
I.
bs hoff
hts
m-